

Dementiák

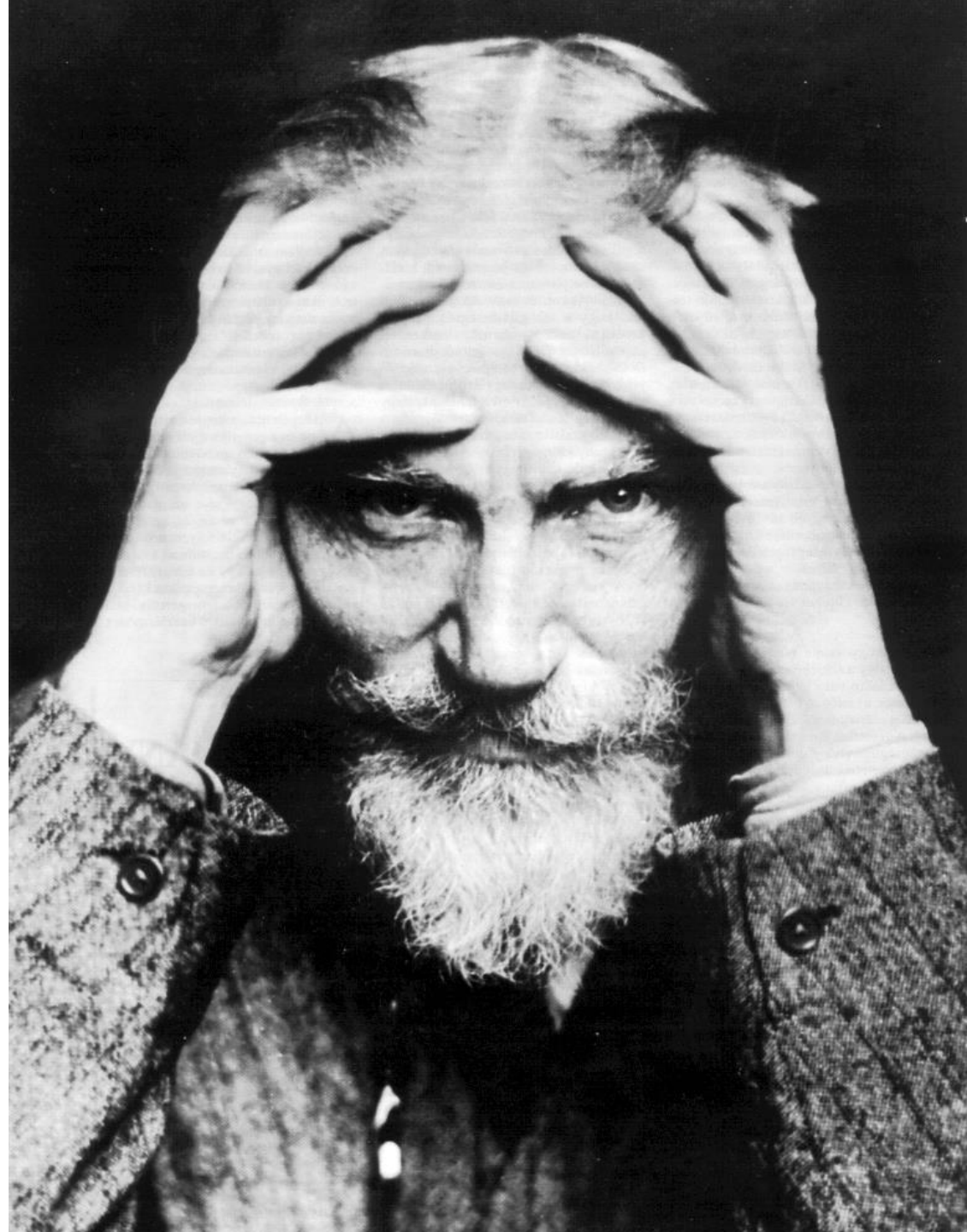
Kovács Tibor

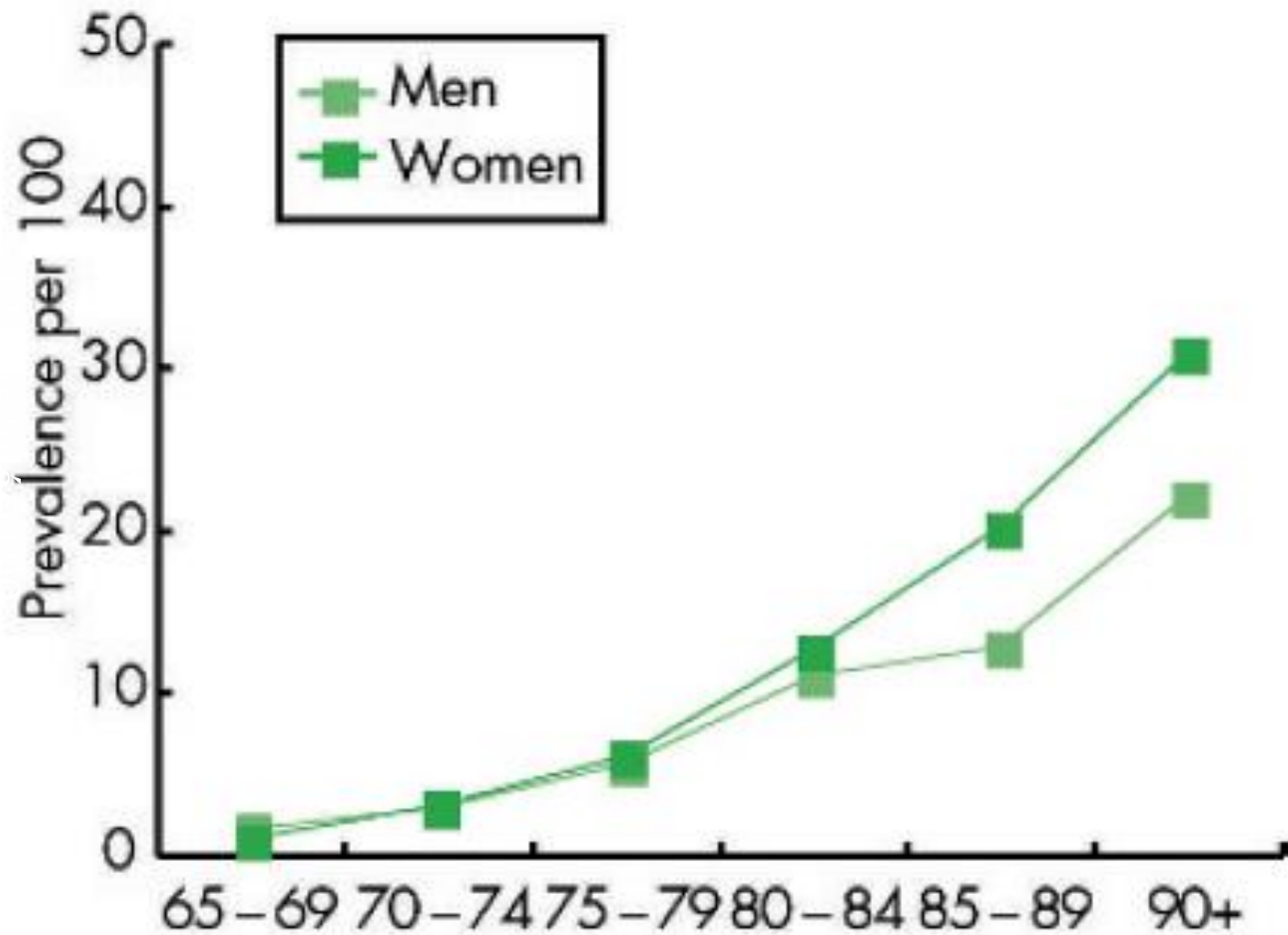

1999459

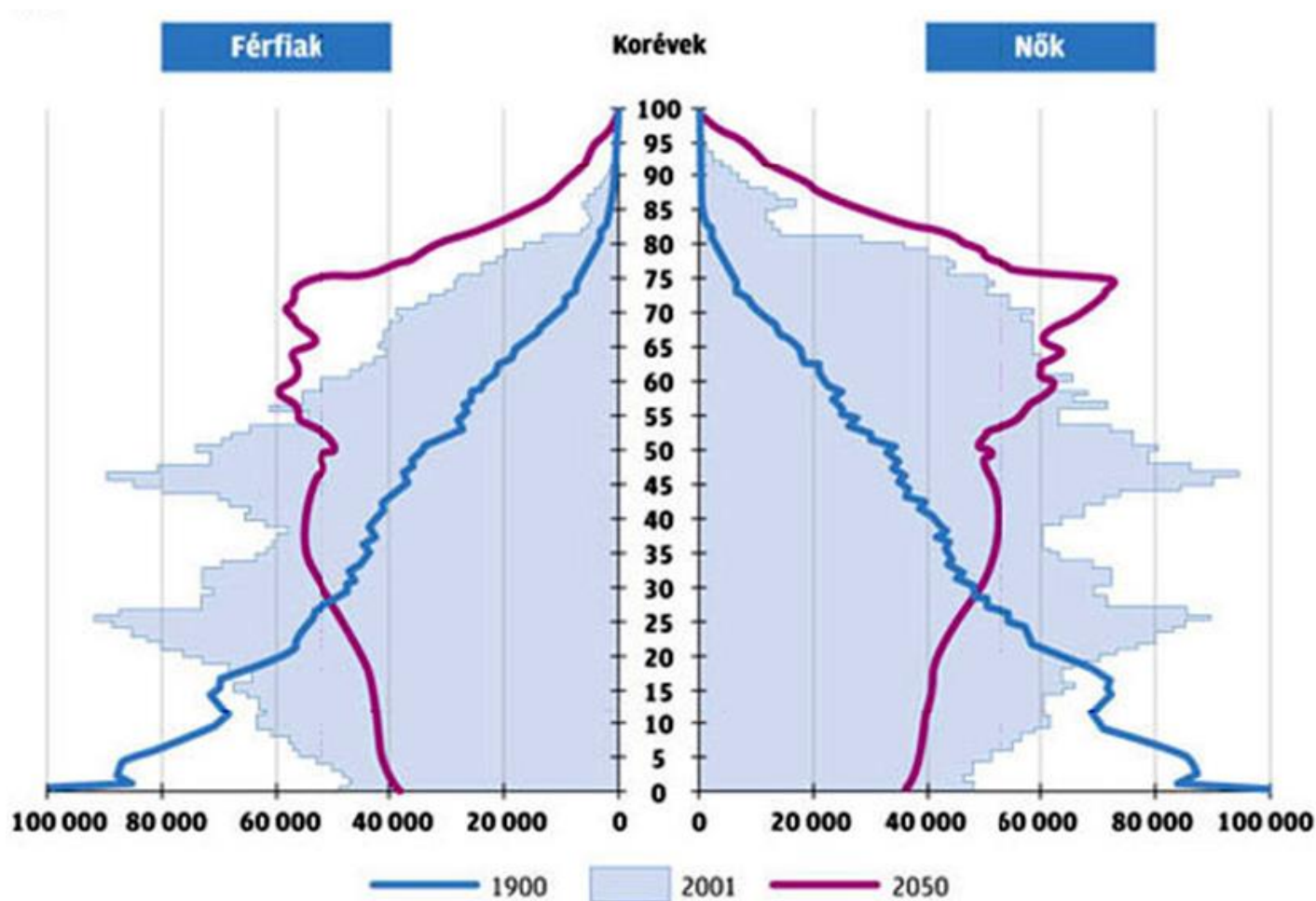
„...A végső jelenet,
Mely e fura s gazdag mesét lezárja,
Megint gyermekség, teljes feledés,
Se fog, se szem, se íny - tönkremenés.”

Shakespeare: Ahogy tetszik

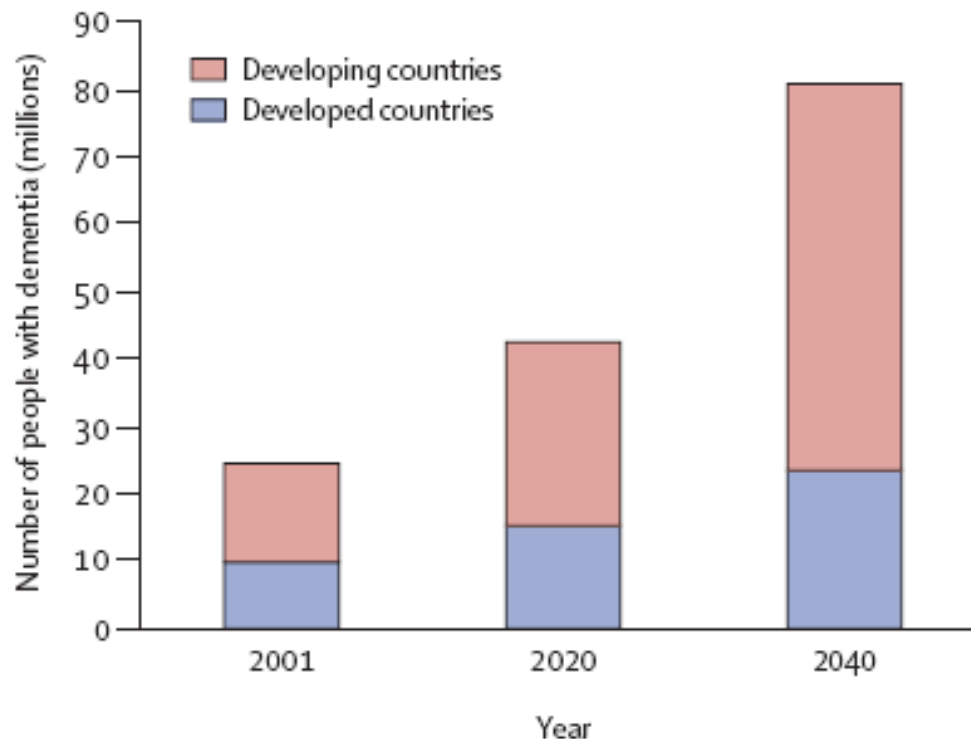

Magyarország népességének korfája

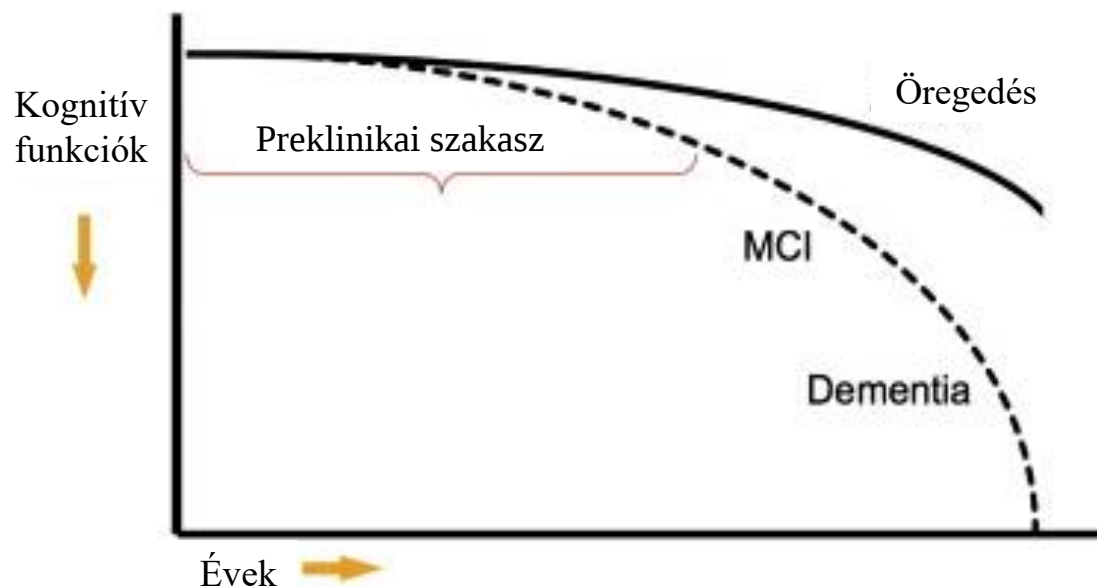
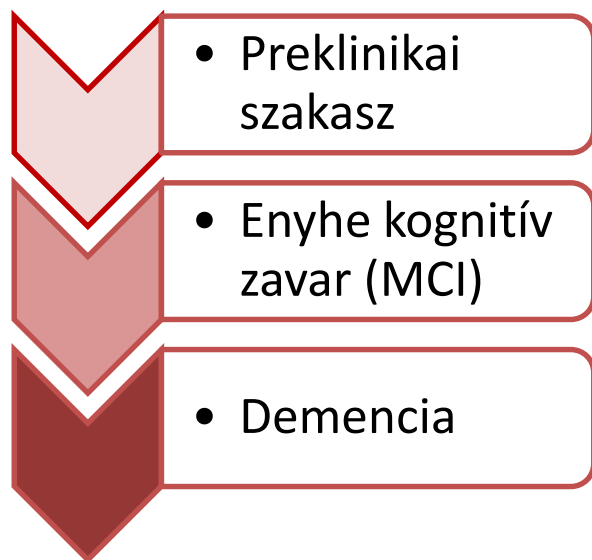

4.6 millió új demens beteg évente

- Ha kezelés nem válik ismertté/elérhetővé, a demens betegek száma 20 évente megduplázódik

A demencia continuum

- **A demencia szindróma.**
 - **Memóriazavar**
 - **Lebenytünet** (aphasia, apraxia, agnosia, végrehajtó funkciók zavara)
 - **Funkciózavar a mindennapokban/munkában**

A dementia definíciója

- DSM 5 (2013) Major and minor neurocognitive impairment
- DSM-IV. 1994
 - „The development of multiple cognitive deficits that include memory impairment and at least one of the following cognitive disturbances: aphasia, apraxia, agnosia or a disturbance in executive functioning. The cognitive deficits must be sufficiently severe to cause impairment in the occupational or social functioning and must represent a decline from a previously higher level of functioning.”
- ICD-10. 1992
 - „A decline over at least 6 months in memory, deterioration in judgement and thinking, absence of clouding of consciousness, decline in emotional control or motivation or change in behaviour.”

Corticalis/subcorticalis dementiaák elkülönítése I.

	Subcorticalis	Corticalis
Gondolkodás	absztrakt/kategorikus	korán, minden domain
Gondolkodás tempója	lassú	normális
Beszéd	normális/enyhe anomia	aphasia
Articulatio	dysarthria	normális
Visuospatialis kéességek	térképolvasás horizontális/vertikális megítélése	egyszerű formák másolása
Rövid távú memória	cue-guided	segítséggel sem
Régmúlt	nem romlik	fokozatosan romlik

Corticalis/subcorticalis dementiák elkülönítése II.

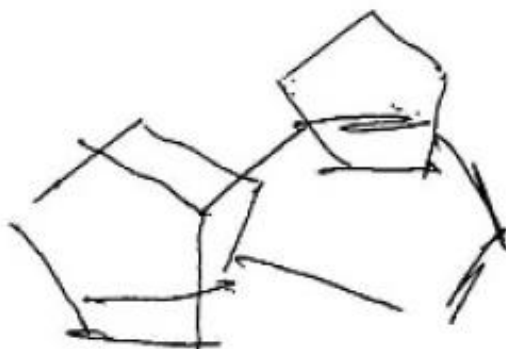
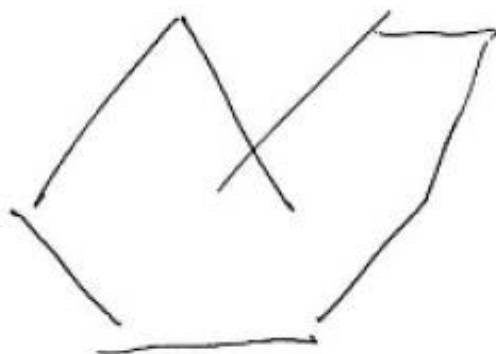
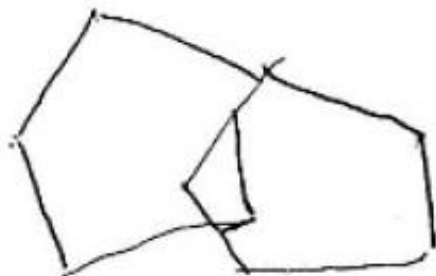
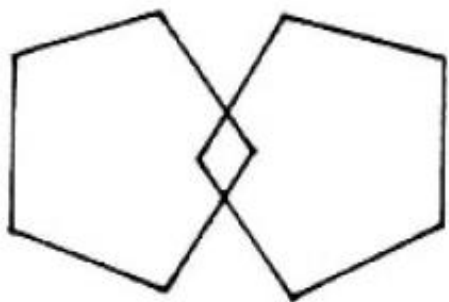
	Subcorticalis	Corticalis
Személyiség	apathia, ingerlékenység kritikátlanság	közömbösség
Depressio	gyakori	ritka
Járás/testtartás	hypo/hyperkineticus flexio/extensio	késői stádiumig normális
Hyperkinesis	tremor, dystonia, chorea	-/myoclonus
Izomtónus	hyper/hypotonia	normális/Gegenhalten
Betegségek	Huntington PD, AIDS-dementia, PSP MID, NPH, Thalamus	AD embolia CJD

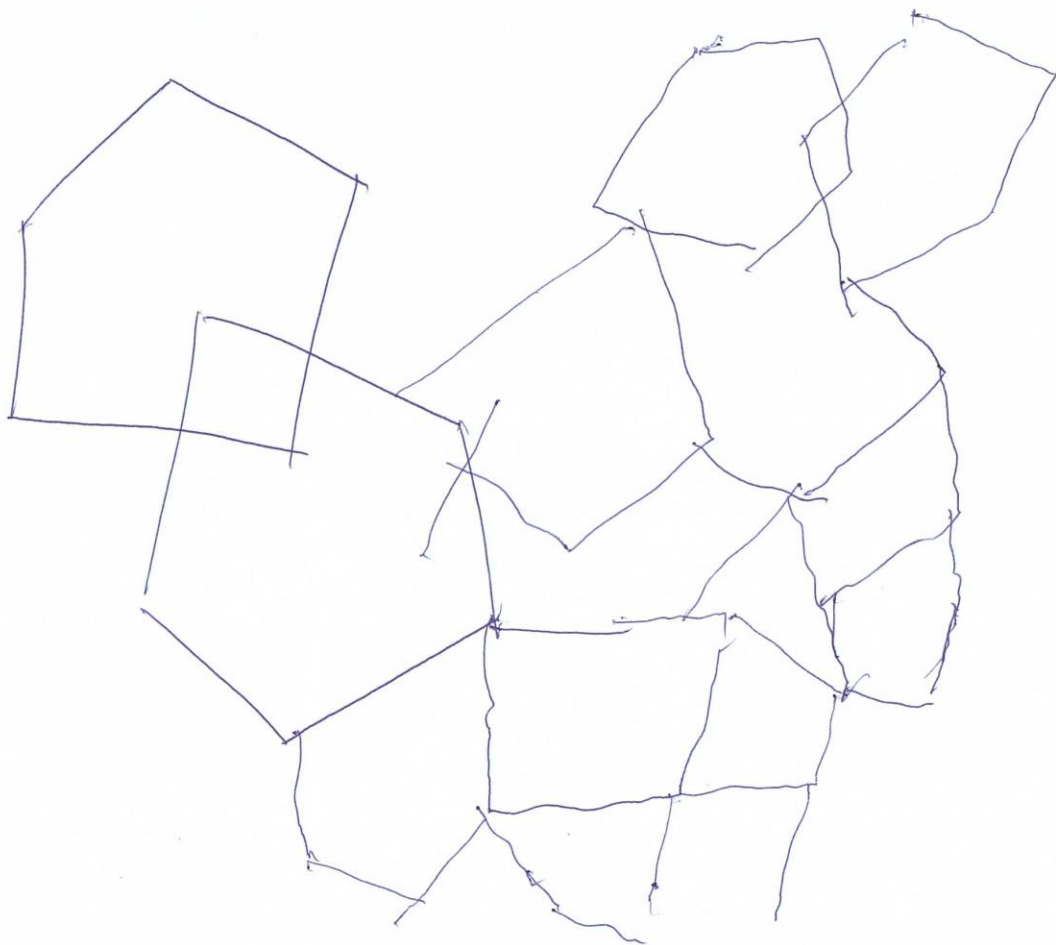
Mini-Mentál teszt

NÉV: TAJ szám: Dátum: Felvevő:		
	MAX PONT	ELERT
ORIENTÁCIÓ		
IDOBELI - Milyen évet írunk? Milyen évszázak van most? Hányadika van ma? Ma a hét melyik napján vagyunk? Milyen hónapban vagyunk? TERBELI - Milyen megyében vagyunk? Milyen országban vagyunk? Milyen városban vagyunk? Meg tudja nevezni ezt a helyet? Az épület hányadik emeletén vagyunk?	5+5	
MEGJEGYZŐ EMLÉKEZÉS		
Kérdezze meg a beteget, hogy ellenőrizheti-e emlékező képességét. Ezután tisztán és lassan, kb. 1 másodpercenként, nevezzen meg 3 egymástól független tárgyat: „ citrom, kulcs, labda ”. Miután mindhármat felsorolta, ismételtesse el a szavakat a beteggel. Az első ismétlés alapján értékeljen (0-3 pont), de addig ismételjék a feladatot, (legfeljebb ötször), amíg a beteg mind a 3 tárgyat meg tudja nevezni. Ha a beteg egyszer sem tudja mind a három tárgyat megnevezni, a feladat nem értékelhető.	3	
FIGYELEM ÉS SZÁMOLÁS		
Kérje meg a beteget, hogy 100-ról indulva hetesével számoljon visszafelé. Öt levonás után (93, 86, 79, 72, 65) állítsa meg. A helyesen megadott számok alapján pontozzon. Kérje meg a beteget, hogy betűzze el a „ világ ” szót visszafelé. A helyes sorrendben mondott betűk alapján pontozzon (pl. gáilv=5, gáilv=3). A két teszten elért eredmények közül a magasabb pontszámot írja be.	5	
FELIDÉZŐ EMLÉKEZÉS		
Kérje meg a beteget, hogy a korábban ismételgetett 3 szót ismétlje meg.	3	
MEGNEVEZÉS		
a) Mutassa meg a karórátját a betegnek, és kérdezze meg, mi az.	1+1	
b) Ismétlje meg a fenti próbát egy ceruzával .		
ISMÉTLÉS		
Ismételtesse meg a beteggel ezt a mondatot: „ Semmi ha, és semmi de ”. Csak egy próbálkozás megengedett.	1	
HÁRMAS PARANCS		
Végeztessen el a beteggel a következő feladatot: „ Vegyen egy papírt a kezébe, hajtsa félbe és tegye le a földre! ” Minden helyesen végrehajtott feladatrészt 1 pontot ér.	3	
OLVASÁS		
Olvastassa el az alábbi nyomtatott nagybetűvel írott szöveget: „ CSUKJA BE A SZEMET! ” és kérje meg, hogy hajtsa végre. Csak akkor adható az 1 pont, ha a beteg be is csukta a szemét.	1	
ÍRÁS		
Adjon a betegnek egy üres lapot, és kérje meg, hogy írjon arra egy mondatot. Ne diktáljon, a betegnek spontán kell írnia. A mondatnak értelmesnek kell lennie, alanyt és állítmányt is kell tartalmaznia. Nyelvtani hiba nem számít.	1	
MÁSOLÁS		
Egy üres papírra rajzoljon két, egymást metsző ötszöget. Kérje meg a beteget, hogy pontosan másolja le a rajzot. Akkor értékelhető a feladat, ha mind a 10 szög megvan, és a két idom két pontban metszi egymást. Kézremegés, vagy az ábra elfordulása nem számít.	1	
ÖSSZPONTSZÁM		
	30	

Normál 24 – 30, Enyhe demencia 15 – 23, Közepes fokú demencia 10 – 14, Súlyos fokú demencia < 10

Az iskolázottság és életkor szerinti normál értéktől 3, vagy annál több ponttal elmaradó eredmény klinikailag szignifikáns kognitív funkciózavart valószínűsít.

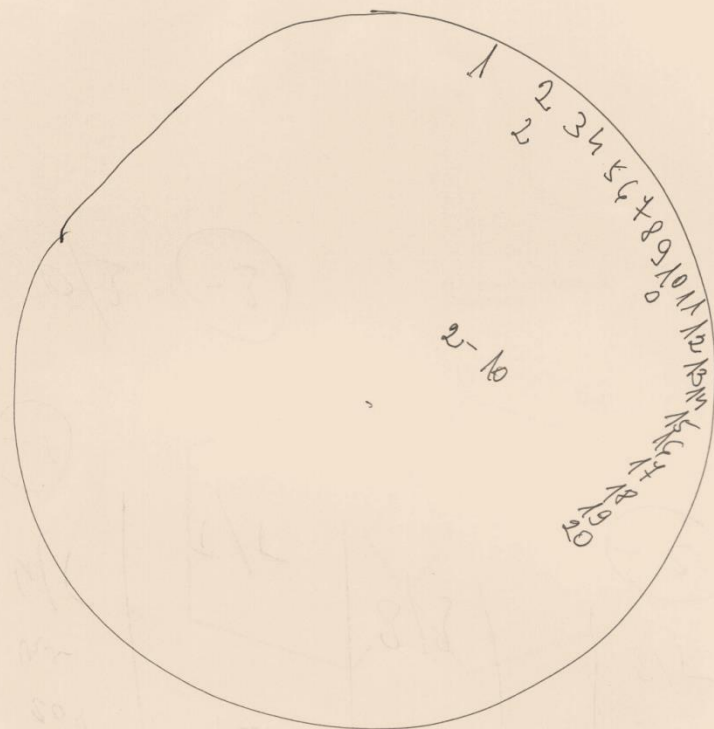
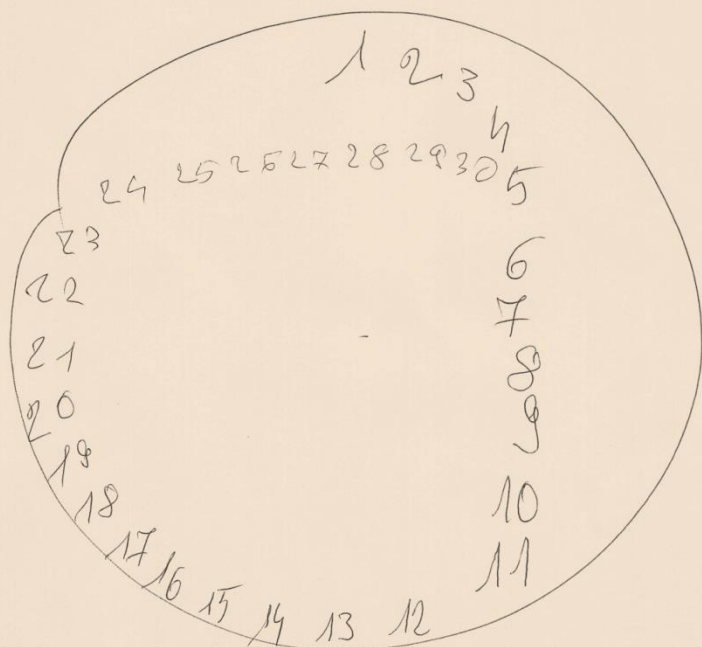

1938.08.01.

2012.09.25-

1932. 12. 03.

Holnap kivándorunk

06.01. 204.

1. beteg

65 éves, felsőfokú végzettségű, még mindig aktív, korábban betegségben nem szenvedett nő, aki kb. két hónapja feledékenységet panaszol, meglassult, tétova.

A panaszt hetero is megerősíti.

MMSE 26/30 (recall -2, figyelem -2).

1. beteg

TSH 9.6 mU/L

fT4: 11.0 pmol/L

„A kezdődő hypothyreosis jelei gyakran rendkívül enyhék, nehezen felismerhetők. A tünetek lassan, hónapok, esetleg évek alatt alakulnak ki; rendszerint fáradékonysággal, izomgyengeséggel, hidegintoleranciával, letargiával és menstruációs zavarokkal kezdődnek. Lassul a mozgás, a beszéd, az értelmi működés és lassulnak a reflexek is. A bőr hűvössé, szárazzá, tésztatapintatúvá, a hang rekedtté válik. Csökkent bélműködés következménye a makacs székrekedés. A beteg nem eszik többet, mégis hízik, az arc, a kéz és a láb megpuffad. A szív megnagyobbodik, a kamrák tágulnak, csökken a perctérfogat. Pericardialis, pleuralis és hasi folyadékgyülem alakul ki.”

2. beteg

85 éves, 8 általánost végzett férfi, PPF miatt antikoagulált, rutin labor rendben.

Kb. két hónapja feledékenységet panaszol, meglassult, tétova.

A panaszt hetero is megerősíti.

MMSE 23/30 (orientáció -4, számolás -2, 3as parancs -1).

2. beteg

85 éves, 8 általánost végzett férfi, **PPF miatt antikoagulált**, rutin labor rendben.

Kb. **két hónapja** feledékenységet panaszol, **meglassult, tétova**.

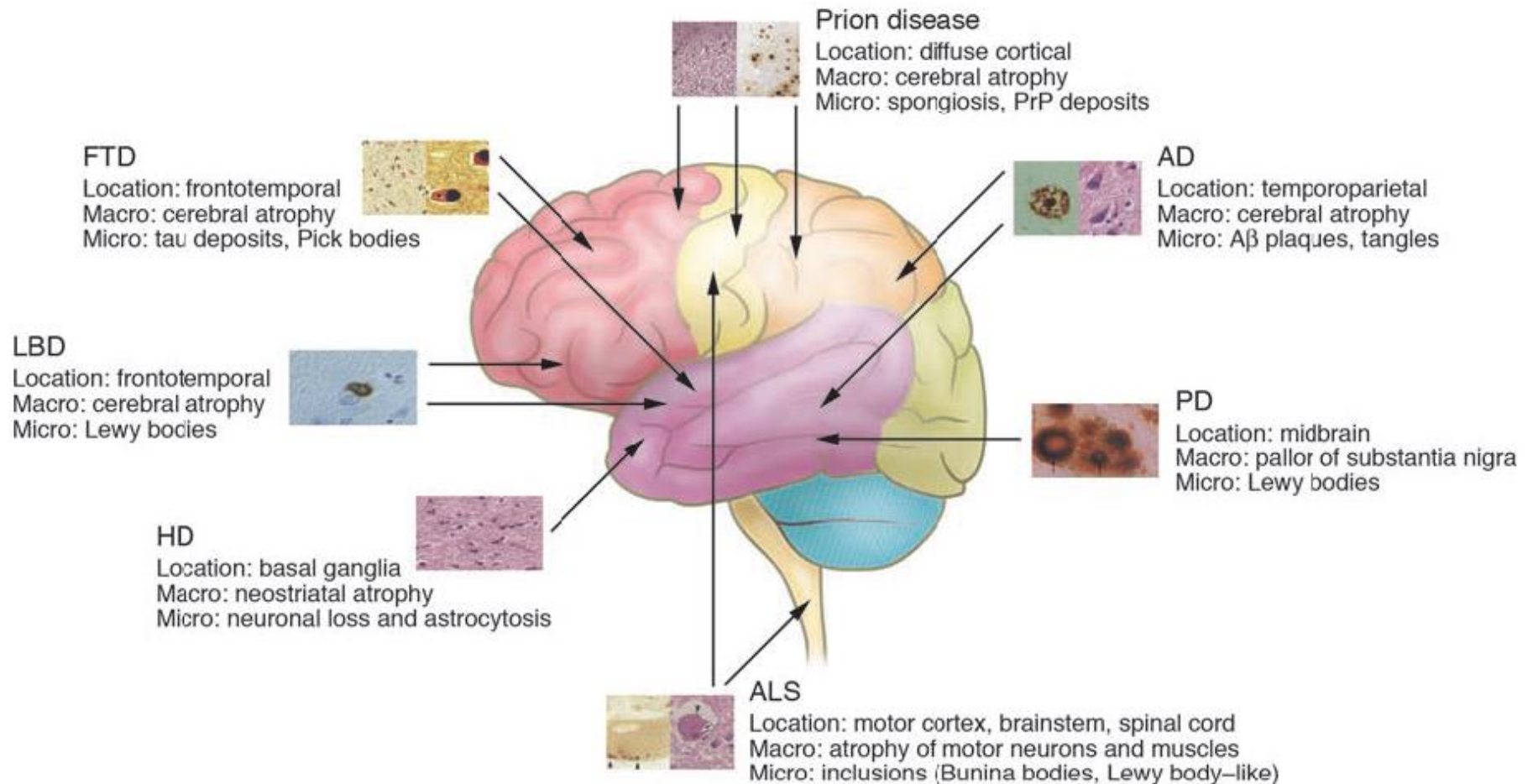
A panaszt hetero is megerősíti.

MMSE 23/30 (**orientáció -4, számolás -2, 3as parancs -1**).

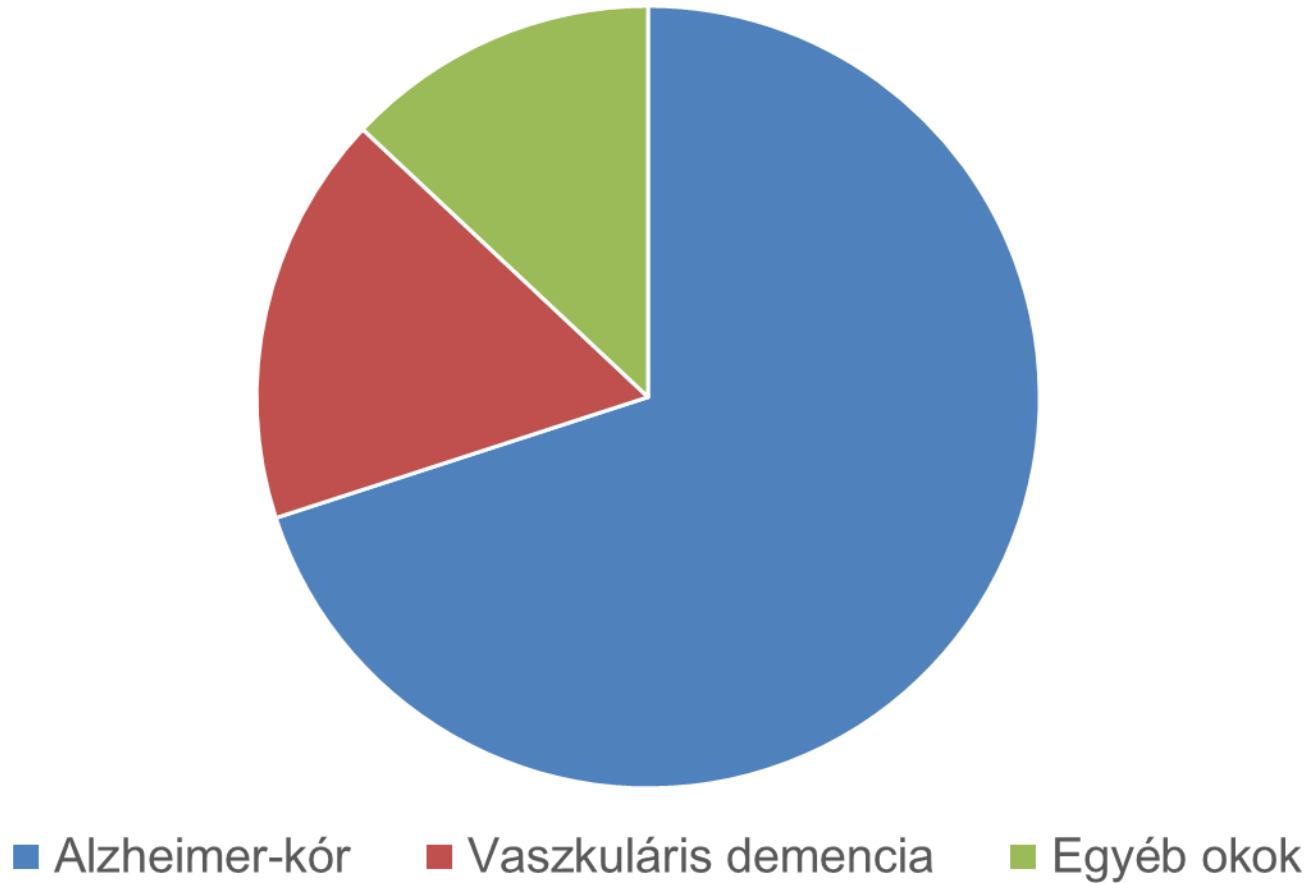
A dementiák okai

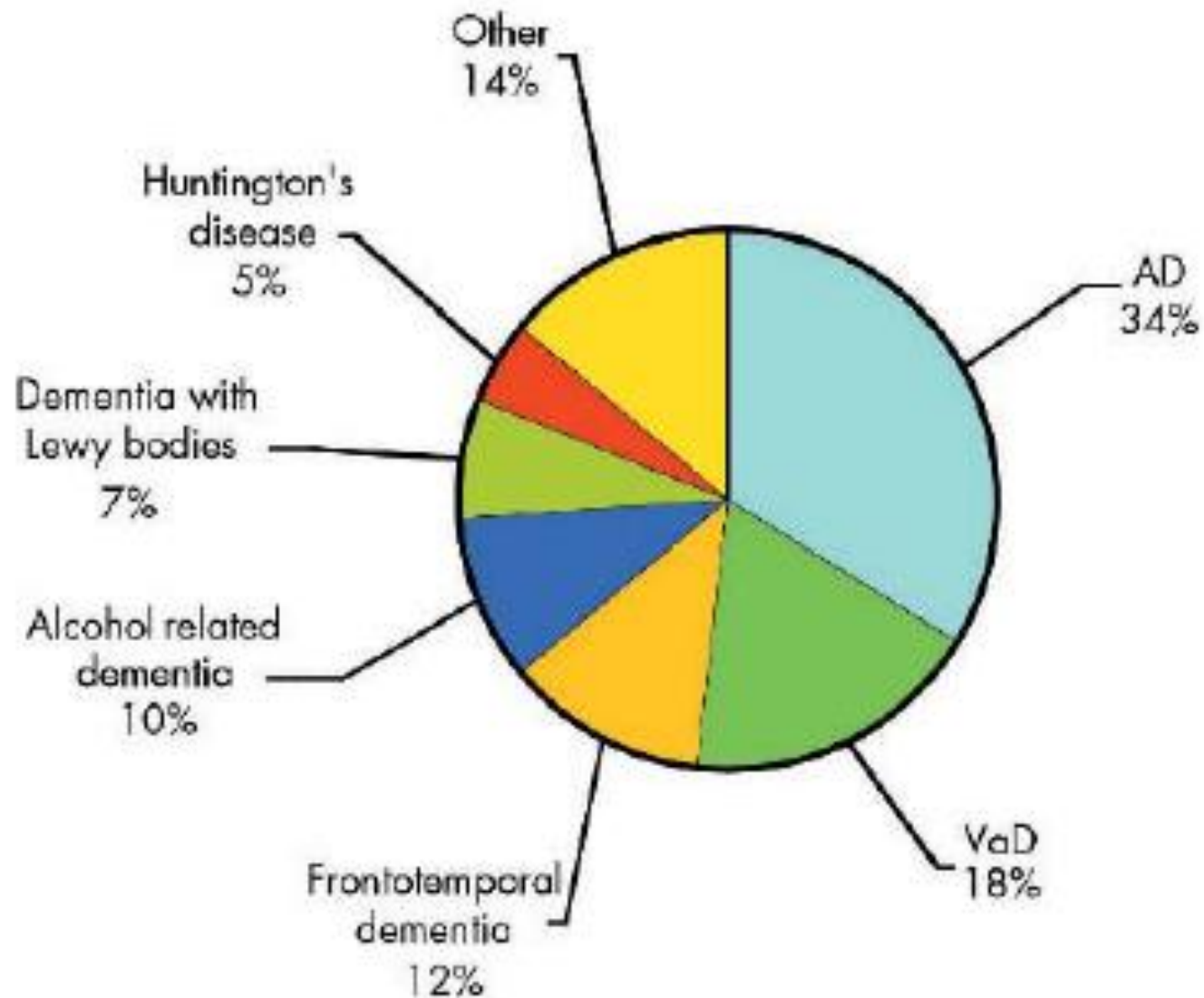
- Primer degeneratív
 - Alzheimer-kór
 - Frontális lebeny dementiák
 - Diffúz Lewy testes dementia
 - Subcorticalis
 - Parkinson kór
 - MSA
 - Huntington betegség
 - PSP
- Vascularis
 - multiinfarct
 - stratégiai infarctus
 - fehérállományi betegségek
- Traumás
- Tumorok
- Hydrocephalus, NPH
- Gyulladásos/Infectiosus
 - Neurolyues
 - Postencephalitis
 - Limbikus encephalitis
 - PML
 - SM
 - HIV dementia
- Prion
 - CJD, kuru, GSS, FFI
- Toxicus, metabolicus
 - alkohol, endocrin, hepatikus, uremiás, malabsorptiós, vitaminhiányos, antikolinerg szerek, barbiturátok, neurolepticumok

Degeneratív dementiák

A demencia okai

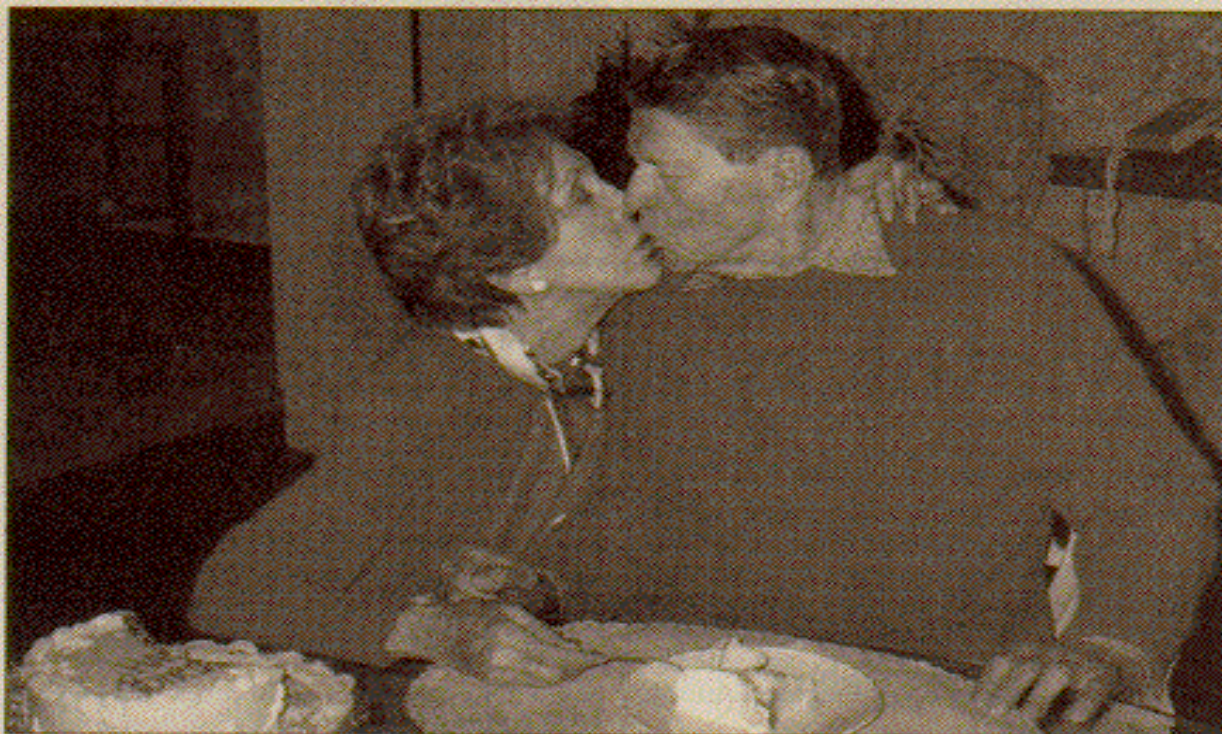

Causes of dementia with young onset (< 65 years). Based on Harvey *et al.*⁴

Reagan állapota rosszabbodik

Ronald Reagan az Alzheimer-kór végső stádiumába jutott. A volt amerikai elnök már alig tud mozogni, és nem ismeri fel a környezetében lévő embereket – írta a tegnapi People magazin. Gerald Ford néhány hónapja arról adott hírt, hogy Reagan nem ismerte meg őt. A Reuters által kiadott felvétel Reagan 89. születésnapján készült idén február 6-án. A házaspár ma ünnepli 38. házassági évfordulóját.

RONALD REAGAN

Nov. 5, 1994

My Fellow Americans,

I have recently learned that I am one of the millions of Americans who risk are afflicted with Alzheimer's Disease.

Upon learning this news, Nancy & I had to decide whether as private citizens we would keep this a private matter or whether we would make this news known in a public way.

In the past Nancy suffered from breast cancer and I had my cancer surgeries. We found through our open disclosure we were able to raise public awareness. We are hoping that as a result many more people understand Alzheimer's.

I am treated in steady stages and able to return to normal, healthy lives.

„I now begin the journey that will lead me into the sunset of my life. „

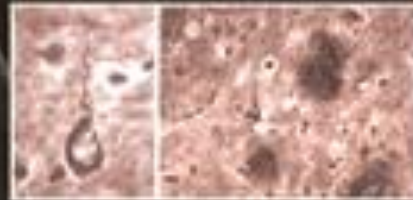
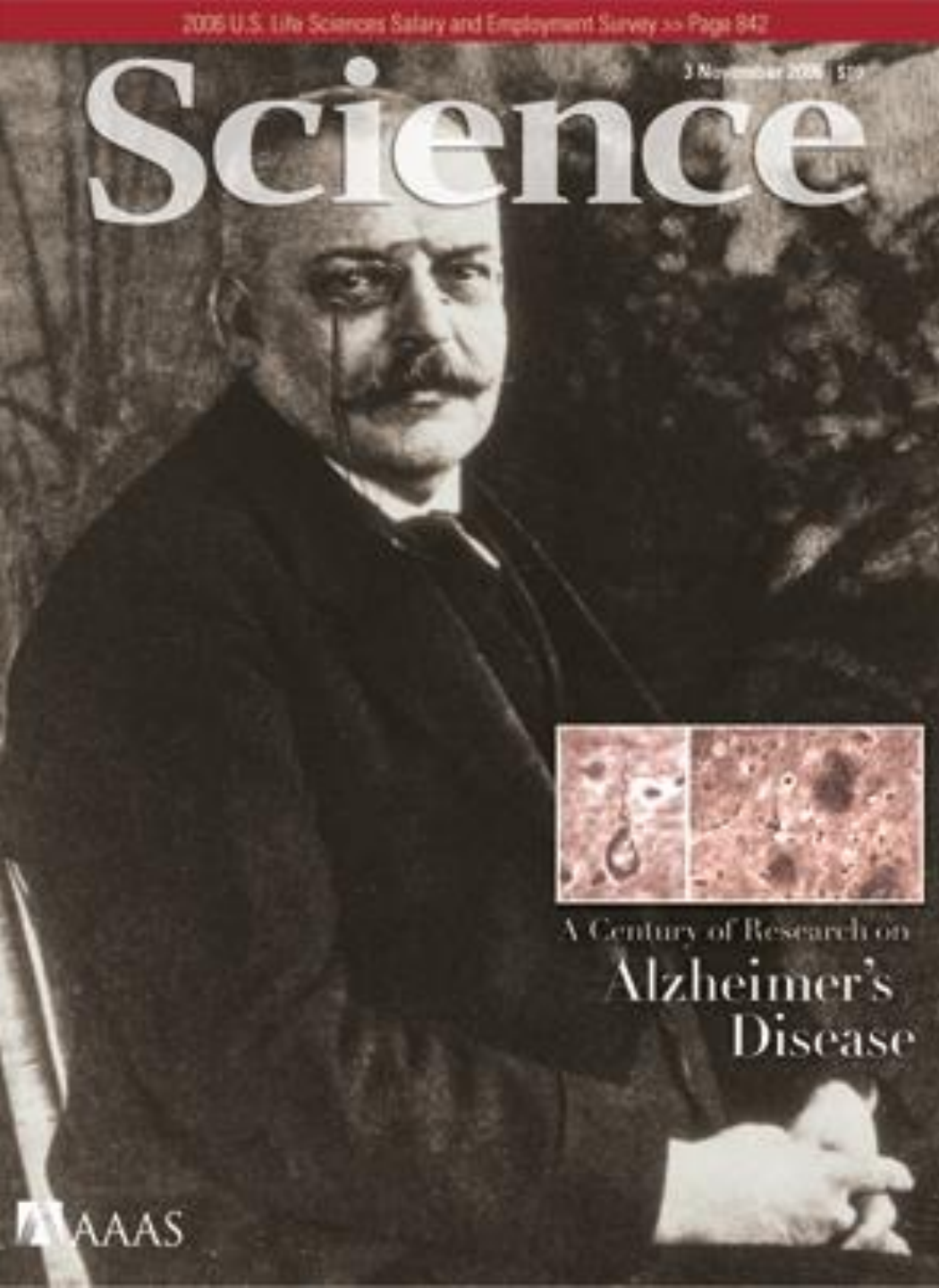

1911-2004

3 November 2006 \$10

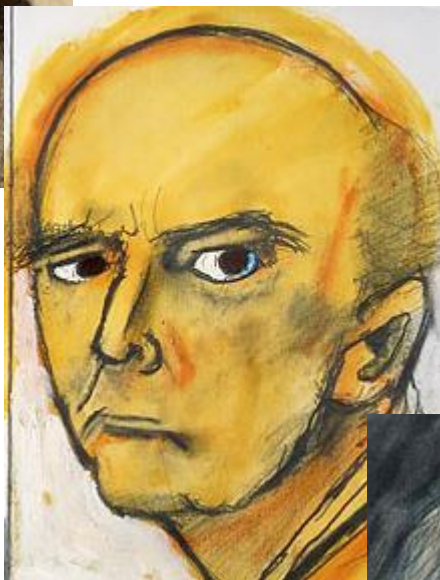
Science

A Century of Research on
**Alzheimer's
Disease**

AAAS

1996

1999

2000

William Utermohlen
1933-2007

Az Alzheimer-kór stádiumainak tünetei

- I. stádium (1-3 év)

Memóriazavar

- Tanulás, rövidtávú emlékezet zavara; enyhén károsodott hosszútávú memória

Vizuospaciális képességek

- Térbeli tájékozódás zavara; komplex rajzok értelmezési zavara

Nyelvi funkciók

- Károsodott verbális fluencia; enyhe anomia; üres, körülíró beszéd

Személyiség

- Apathia; ritkábban irritabilitás

Pszichiátriai tünetek

- Depresszió, dysthymia; delúziók

Motoros rendszer

- Normális

Az Alzheimer-kór stádiumainak tünetei

- II. stádium (2-10 év)

Memóriazavar

- Súlyos rövid és hosszútávú memóriazavar

Vizuospaciális képességek

- dezorientáció; konstrukciós képességek zavara

Nyelvi funkciók

- Anomia; paraphasia; beszédértési zavara

Számolás

- Acalculia

Praxis

- Ideomotoros apraxia

Személyiség

- Apathia; irritabilitás

Pszichiátriai tünetek

- Delusio, hallucinatio; nyugtalanság, delirium, kóborlás

Az Alzheimer-kór stádiumainak tünetei

- III. stádium (8-12 év)

Kognitív funkciók súlyos zavara

Nyelvi funkciók

- Echolalia, dysarthria, végül mutismus

Motoros funkciók

- Parkinsonismus

Sphincter funkciók

- Incontinentia

BPSD tünetek Alzheimer-kórban

Frequency (% of patients)

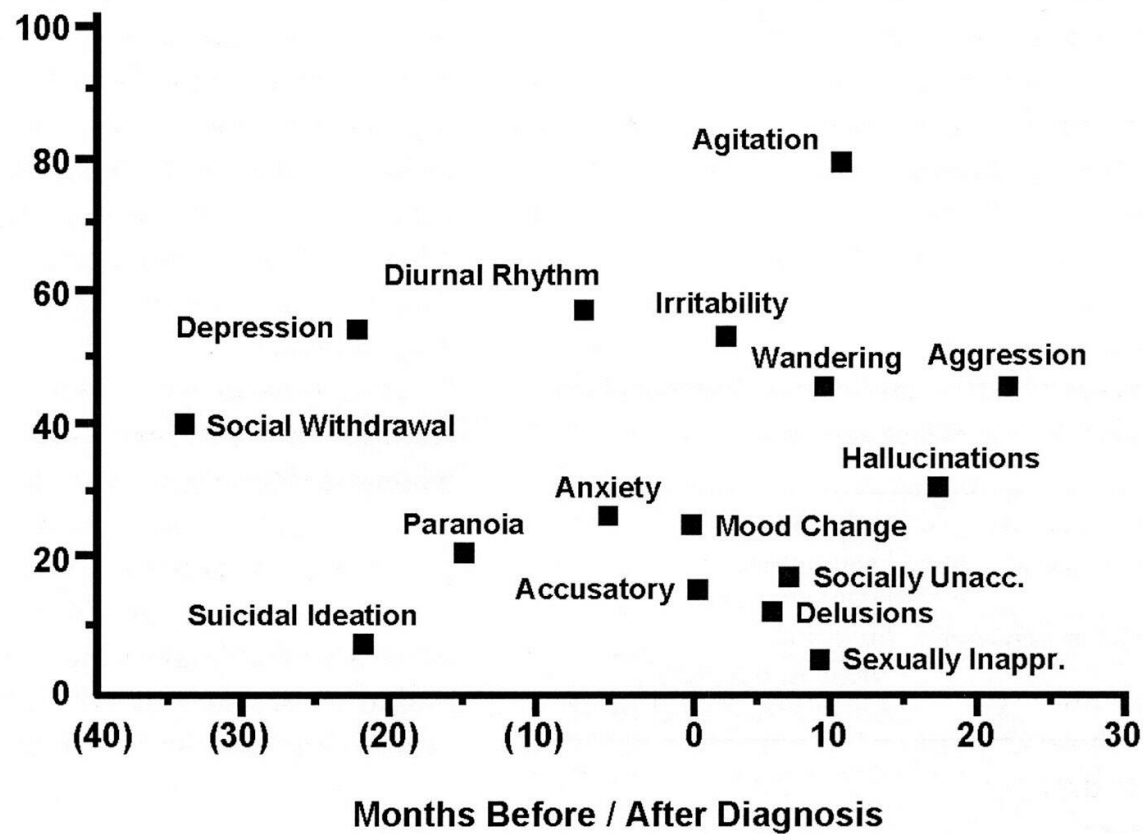
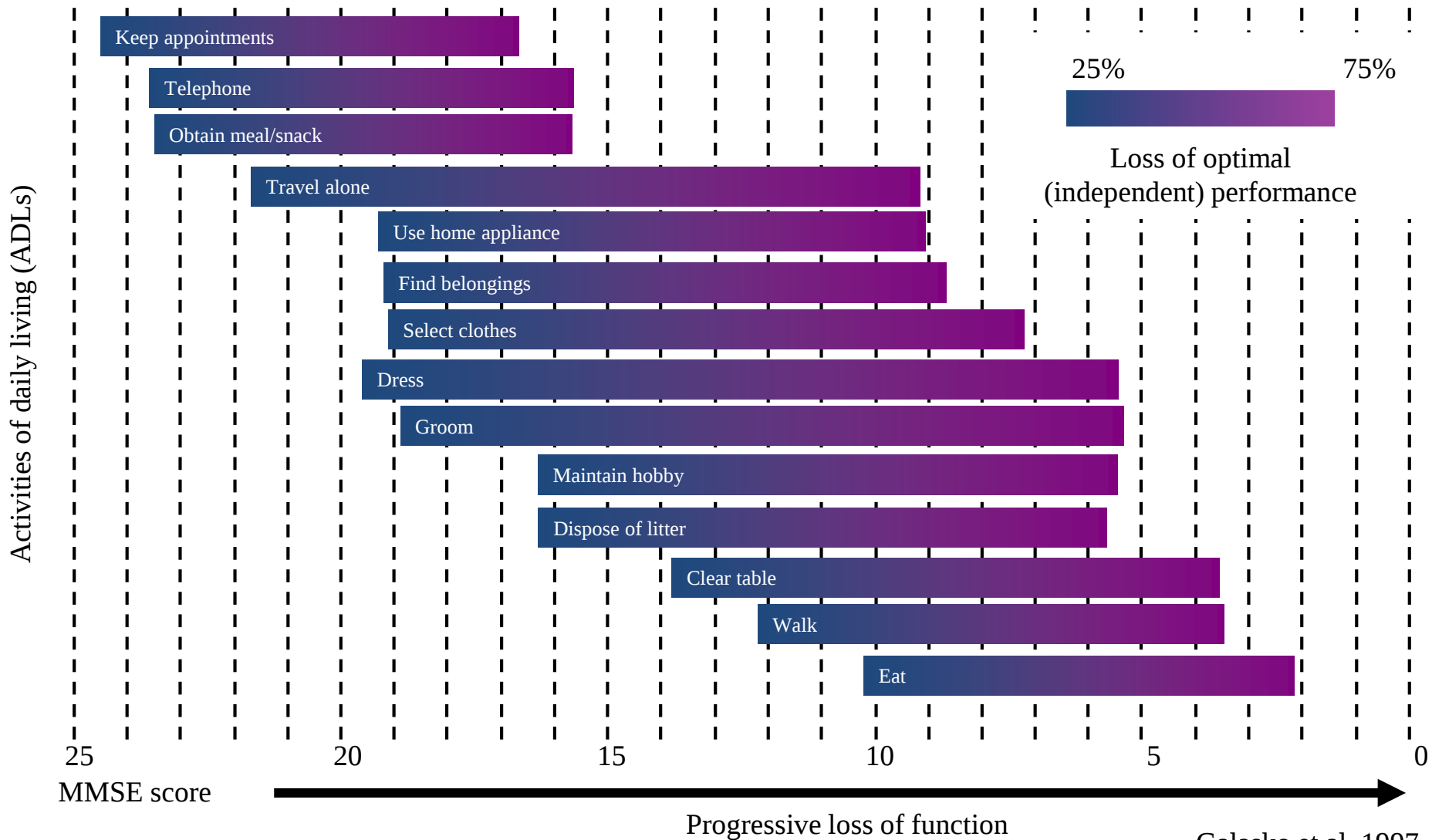

Figure 1. Peak frequency of behavioral symptoms throughout the course of AD⁸

A mindennapi tevékenységek (ADL) károsodása AK-ban

Az Alzheimer-kór klinikai típusai

- Típusos forma (min. 80%)
episodicus memória károsodása, majd attentionális, nyelvi, semanticus és visuospatialis zavarok
- Atípusos formák (max. 20%)
 - Progressiv aphasia
 - fluens
 - non-fluens
 - kevert
 - Posterior corticalis atrophia
 - biparietalis syndroma
 - occipitotemporalis syndroma
 - primer visualis syndroma

Korai kezdetű Alzheimer-kórral kapcsolt gének

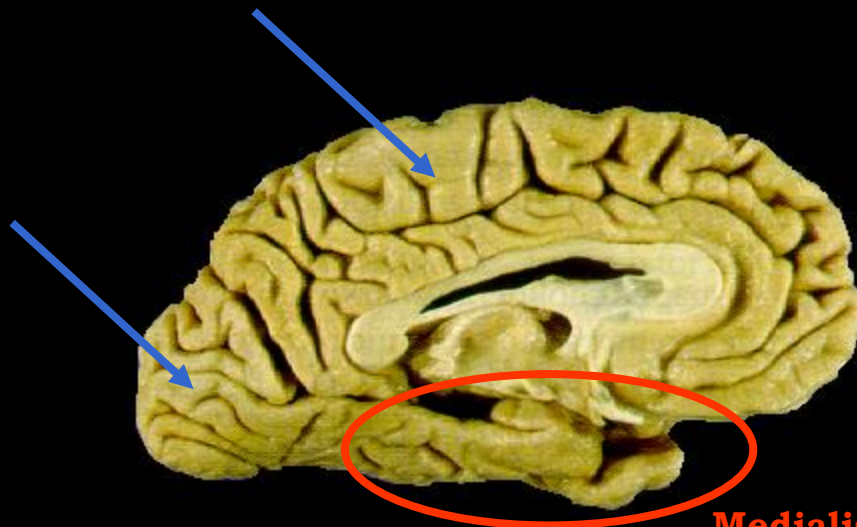
Kromoszóma	Gén típusa	Életkor (év)	Esetek Összes	% Familiáris	Fehérje
21	Autoszomális domináns	45- 65	<1%	2-3%	APP
19	Rizikófaktor	60+	40-50%	-	ApoE4
14	Autoszomális domináns	30- 60	5-10%	70%	Presenilin-1
1	Autoszomális domináns	50	<<1%	<1%	Presenilin-2

Egészséges kontroll

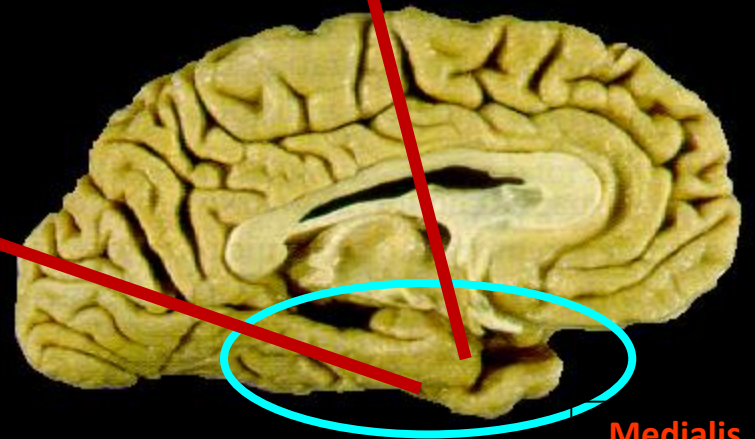
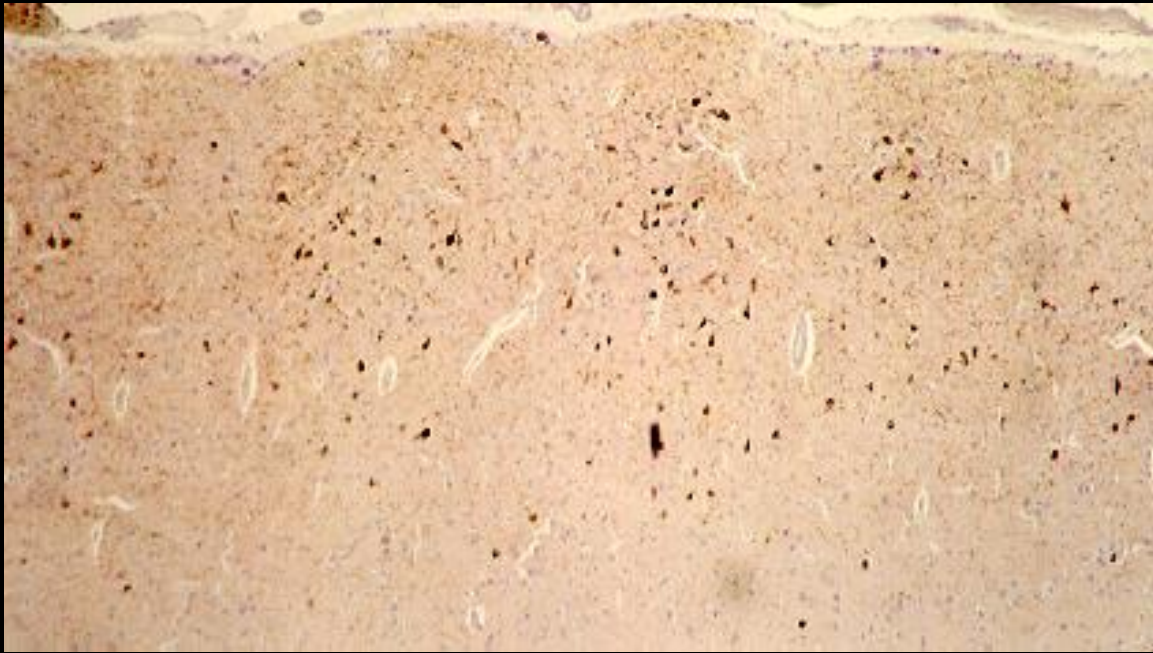

Alzheimer-kór

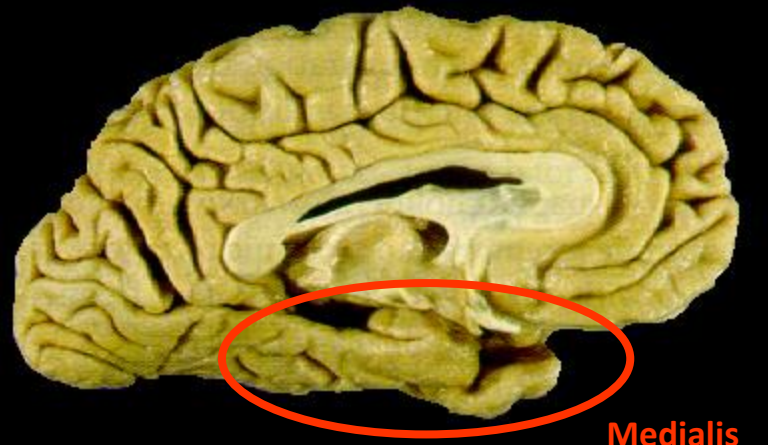
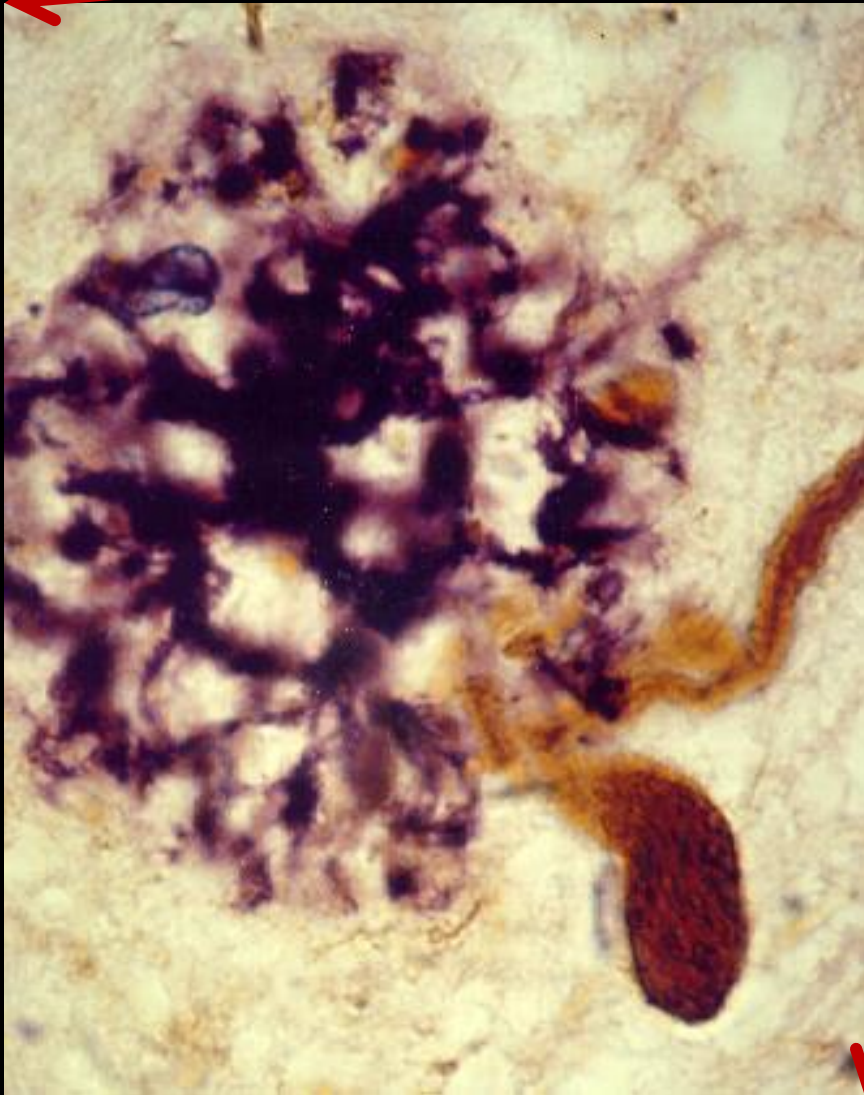
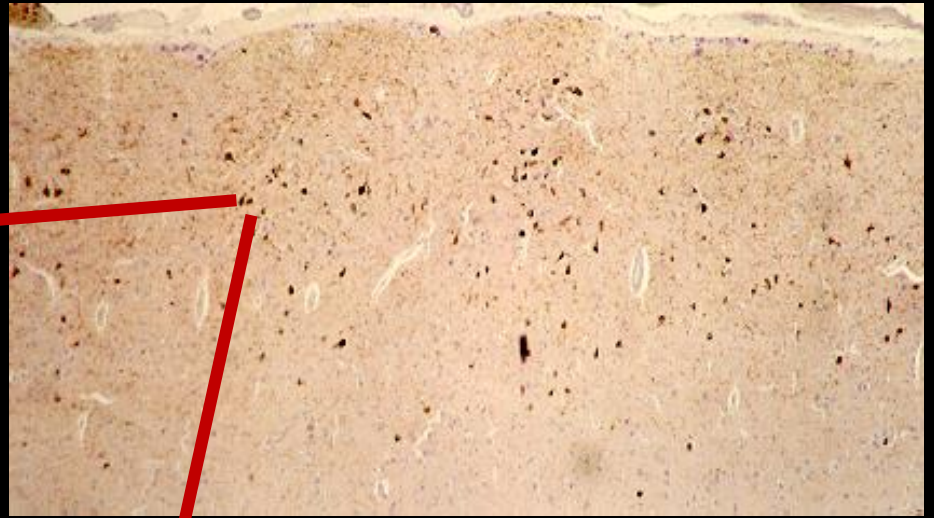

**Medialis
temporalis
lebeny**

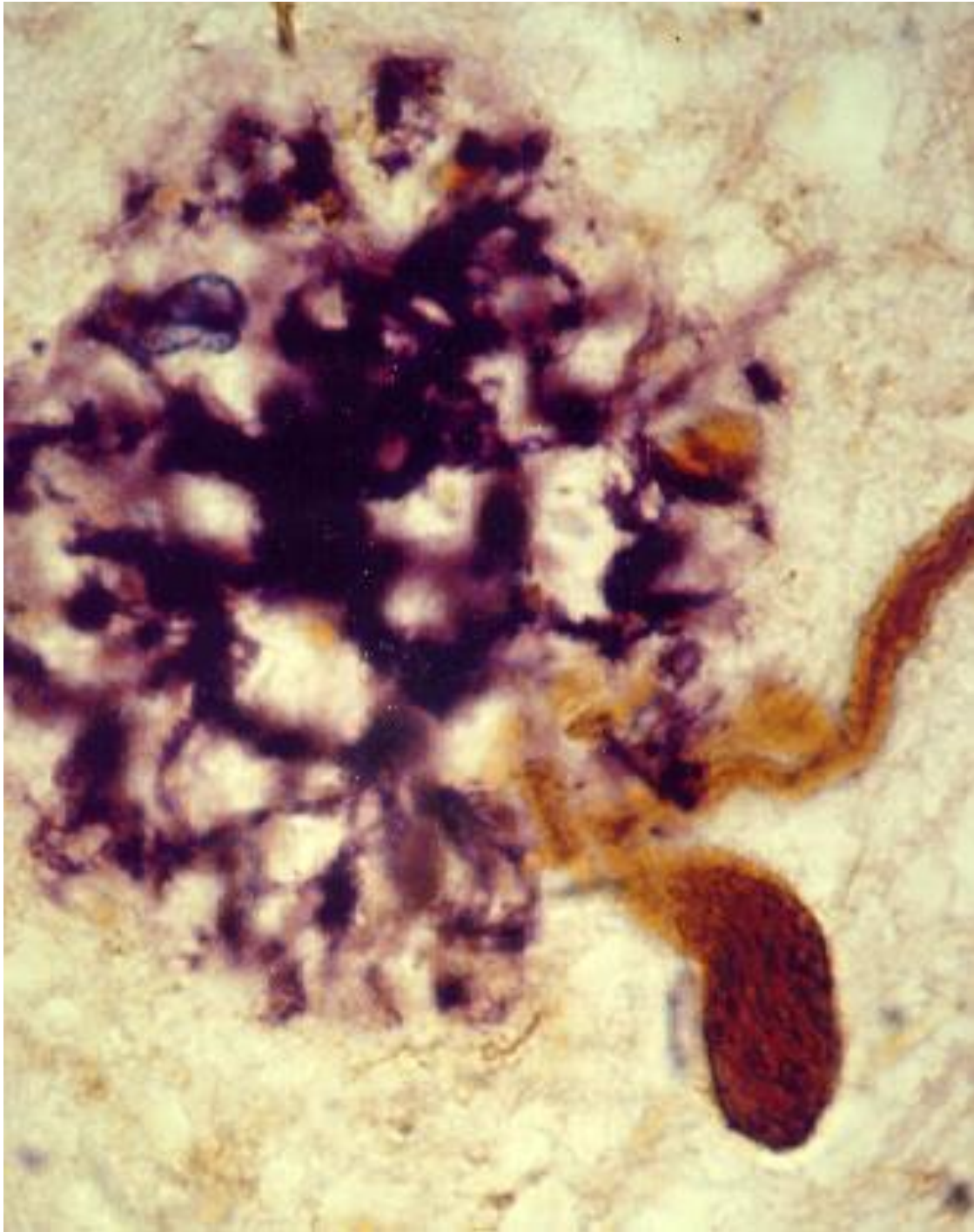
Alzheimer-kór

Medialis
temporalis
lebeny

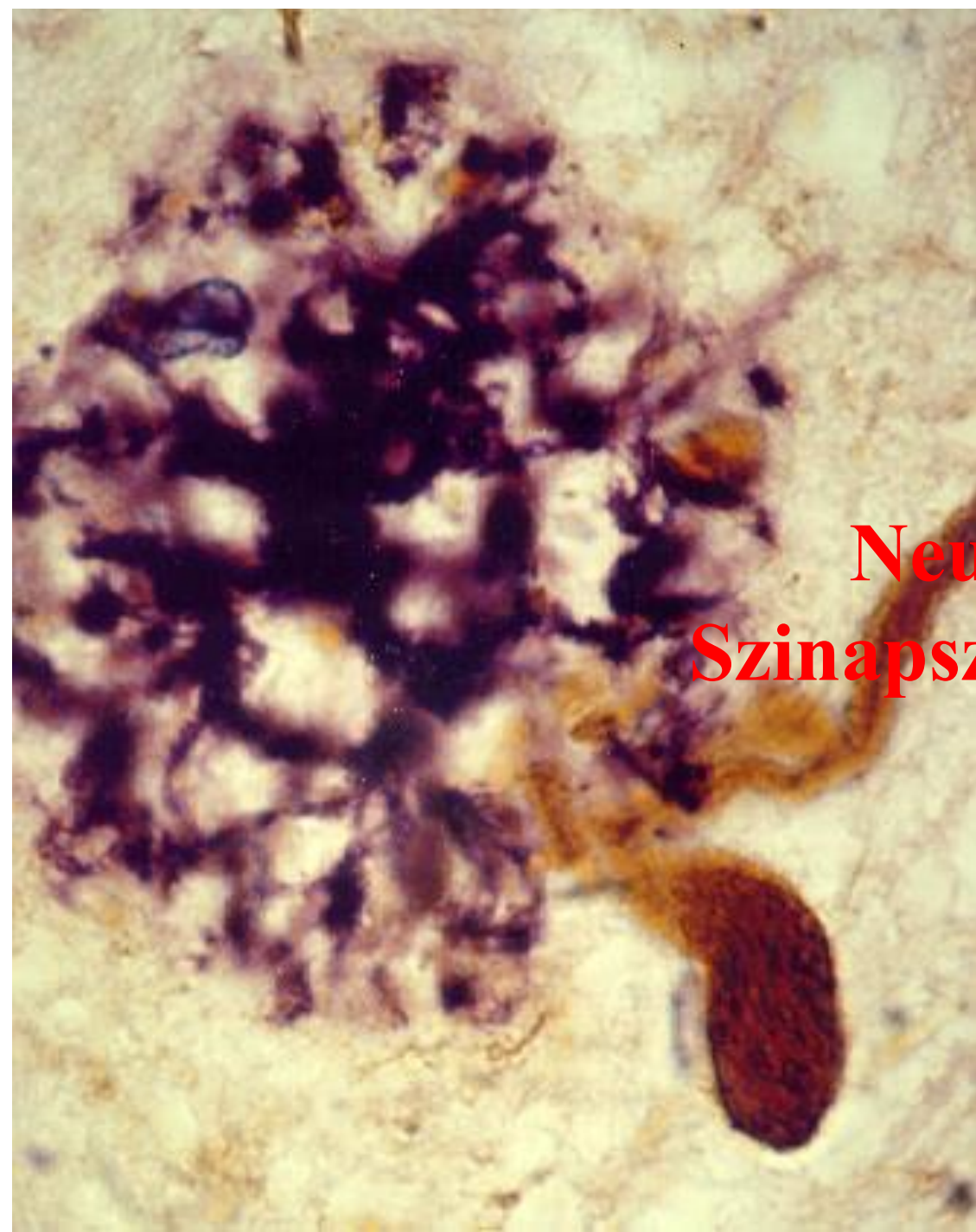

Medialis
temporalis
lebeny

Szenilis plakk

**Neurofibrilláris
köteg**

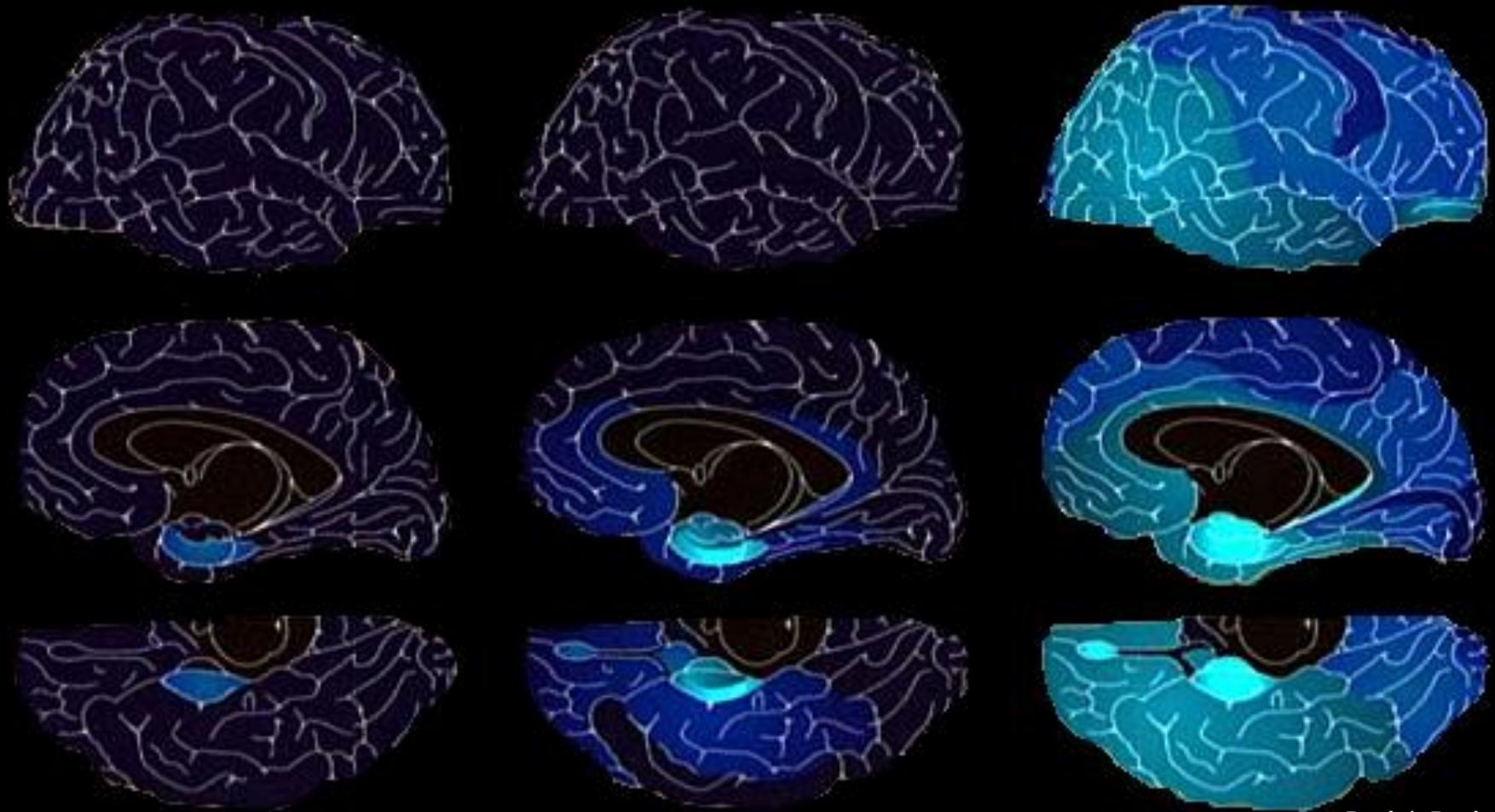
Szenilis plakk

Neuronpusztulás

Szinapszisszám csökkenés

**Neurofibrilláris
köteg**

Az Alzheimer-kór Braak-stádiumai

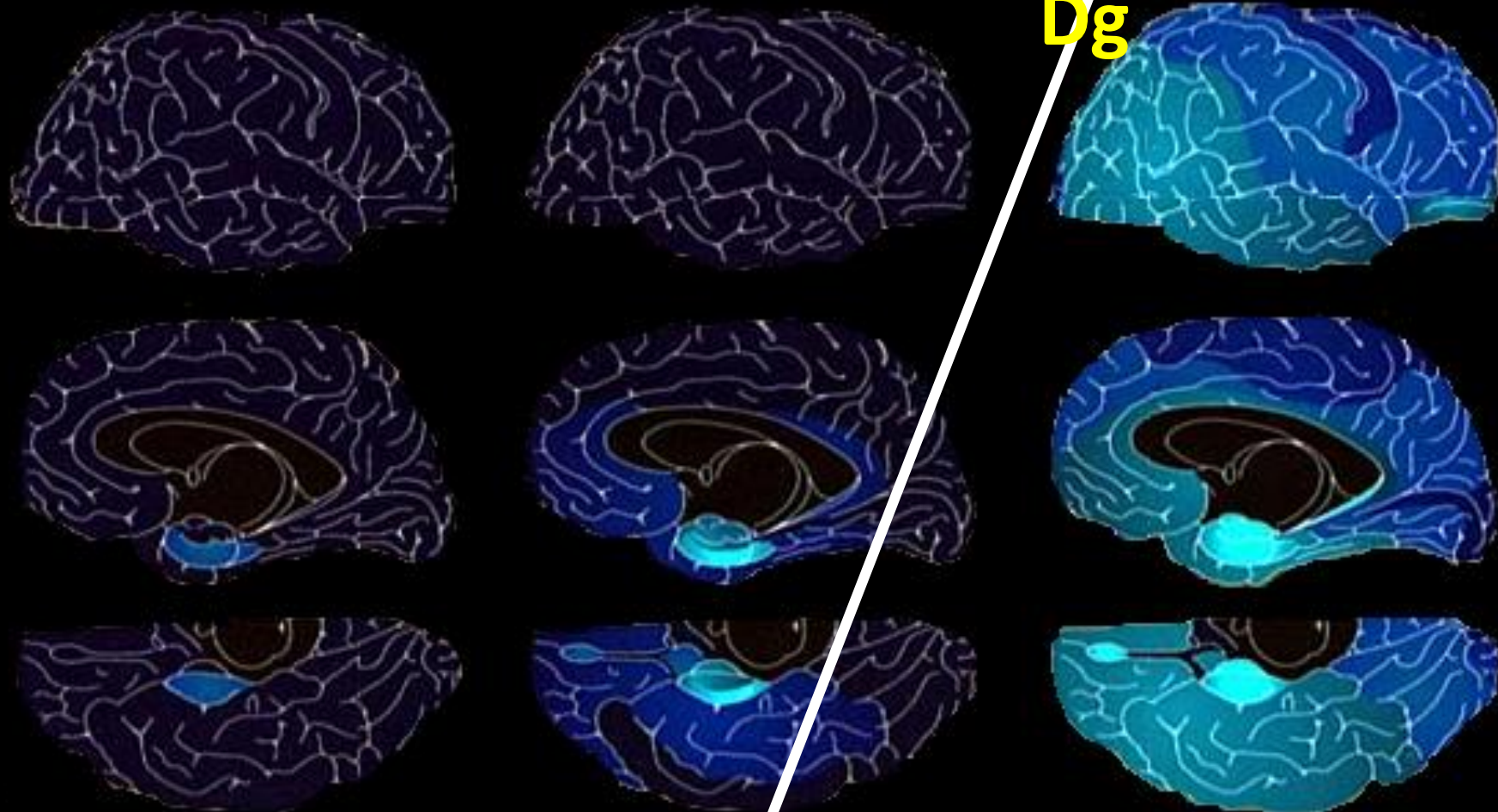
Braak és Braak, 1991

Entorhinalis

Limbicus

Neocorticalis

Az Alzheimer-kór kialakulása

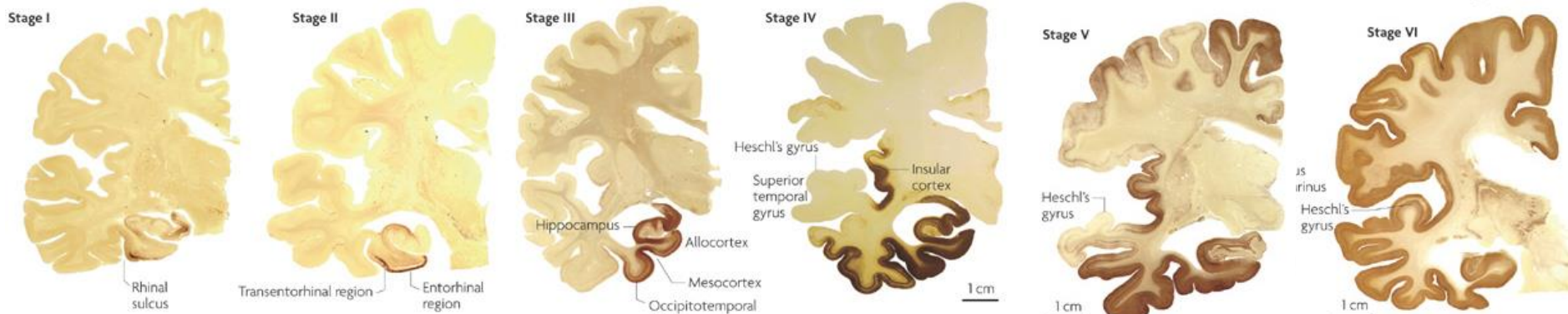

Braak és Braak, 1991

évtizedek

8-12 év

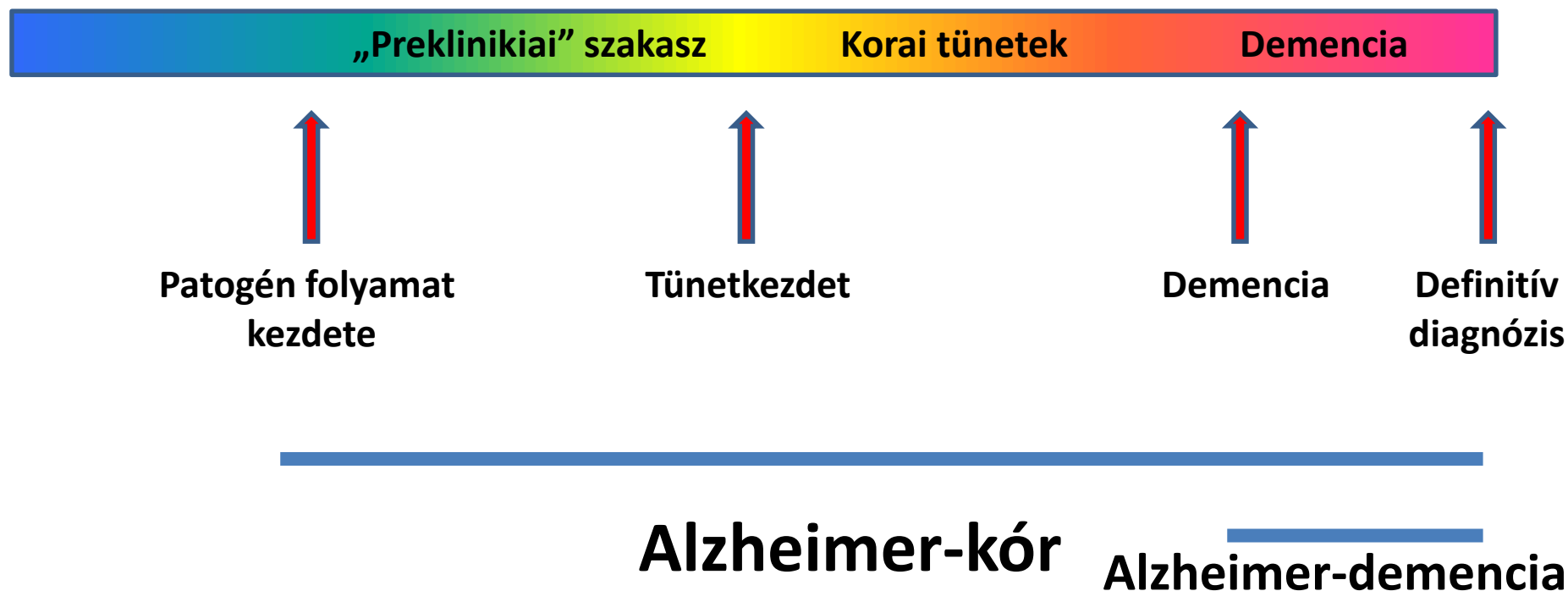
Mégis, milyen hosszú idő szükséges a dementia kifejlődéséhez?

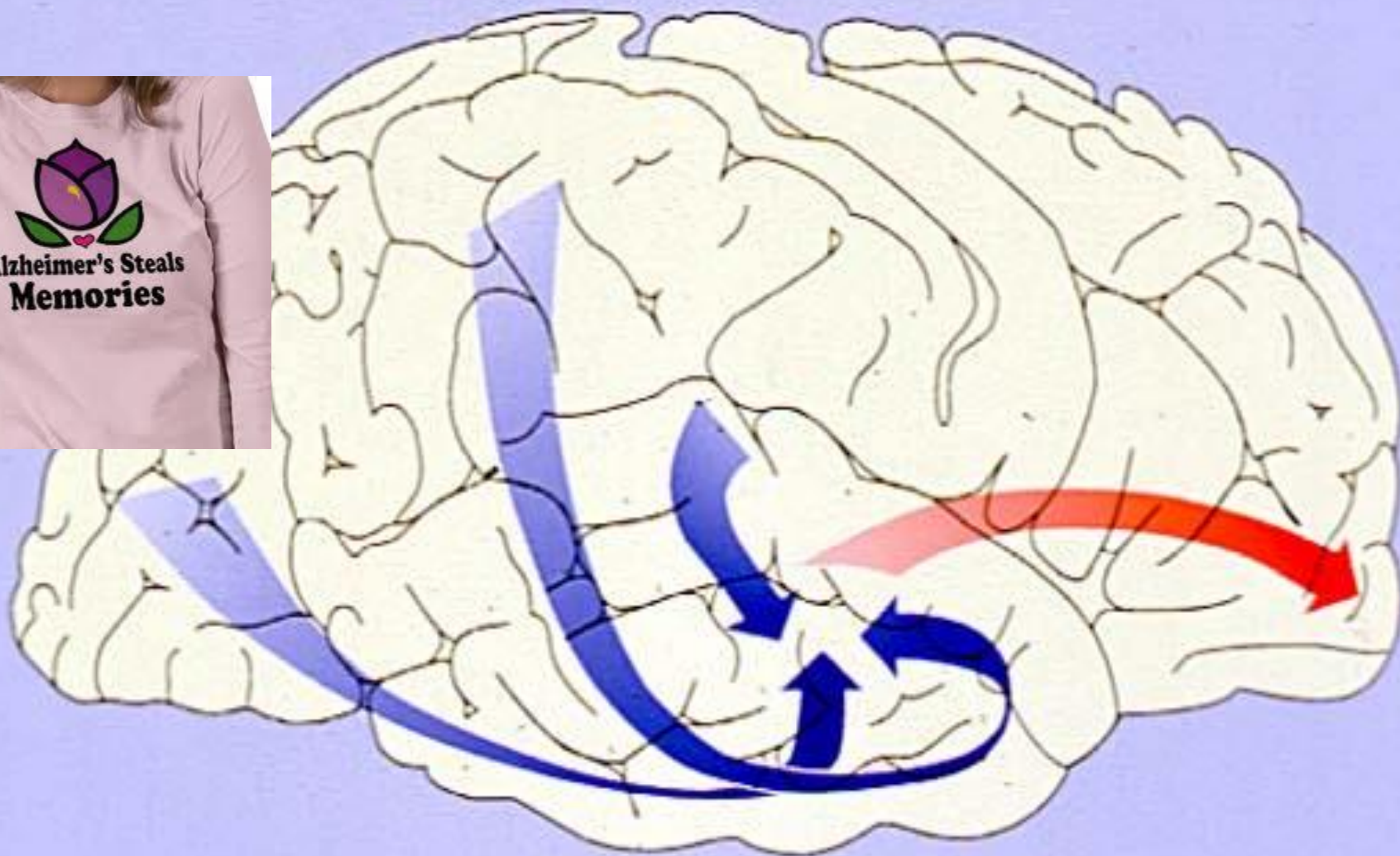
Neurofibrillary tangle (NFT)
15 μ m

Whole brain images from:
Kretschmar. Brain banking: opportunities, challenges and meaning for the future, Nat Rev Neurosci 2009;10:70-78

Az Alzheimer-kór spektruma

Alzheimer-kórban legkorábban a halántéklebeny belső felszínét alkotó kéreg idegsejtjei károsodnak, melyek a teljes agykérget kapcsolják a hippocampalis rendszerhez, mely a memóriával kapcsolatos egyik legfontosabb terület.

Az Alzheimer-kór első tünete a rövidtávú memória zavara.

Az AD NIA-AA kritériumai

Dementia kritériumai:

1. Szokásos aktivitás/munka zavara
2. Megelőző magasabb kognitív funkciók romlása
3. Delírium vagy más major pszichiátriai betegség nem magyarázza
4. Az anamnesis ÉS a neuropszichológiai vizsgálat igazolja
5. Az alábbiak közül legalább 2:
 - A. Rövid távú memóriazavar
 - B. Végrehajtó funkciók zavara
 - C. Visuospatialis zavar
 - D. Nyelvi funkciók zavara
 - E. Személyiség- ill. magatartászavar

AD dementia (PROBABLE) kritériumai: AD dementia (POSSIBLE) kritériumai:

1. Lappangó kezdet
2. Kognitív funkciók dokumentált romlása
3. A kezdeti/legnyilvánvalóbb kognitív zavar alapján

A: Amnesticus típus

B: Nem amnesticus típus

-Nyelvi

- Visuospatialis

- Végrehajtási funkciók zavara

4. Más klinikai szindróma hiánya (vascularis, DLB, FTD)

Atípusos lefolyás

vagy

Kevert etiológiájú formák

Panel 1: IWG-2 criteria for typical AD (A plus B at any stage)

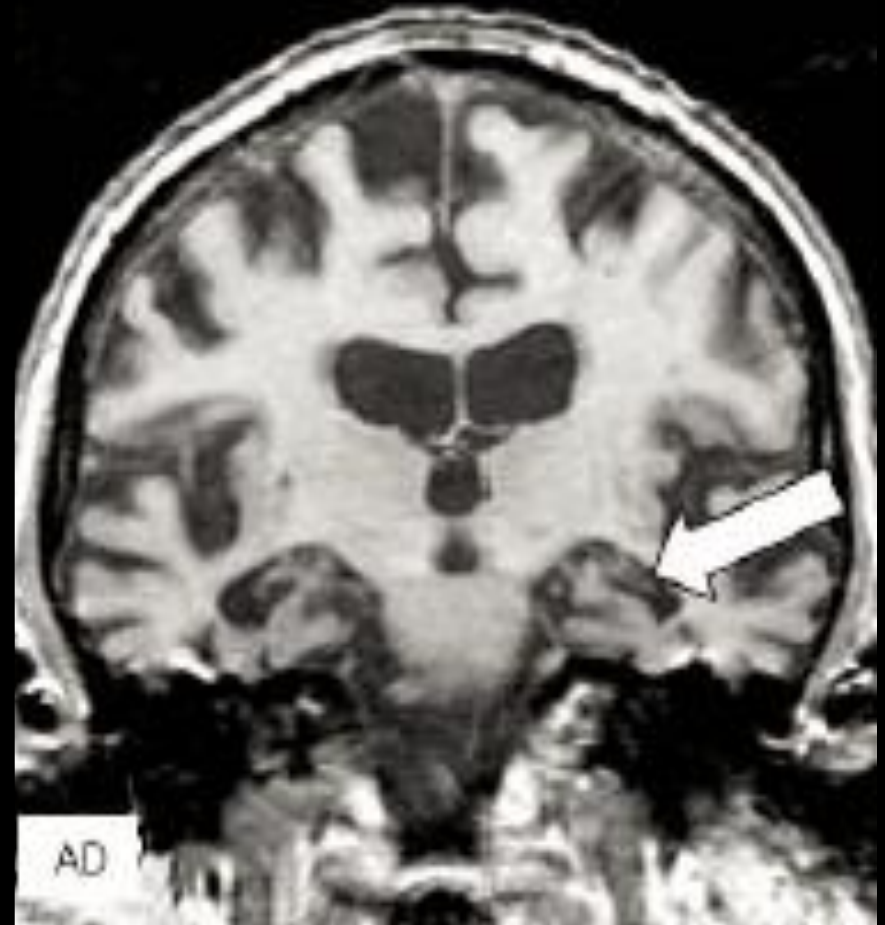
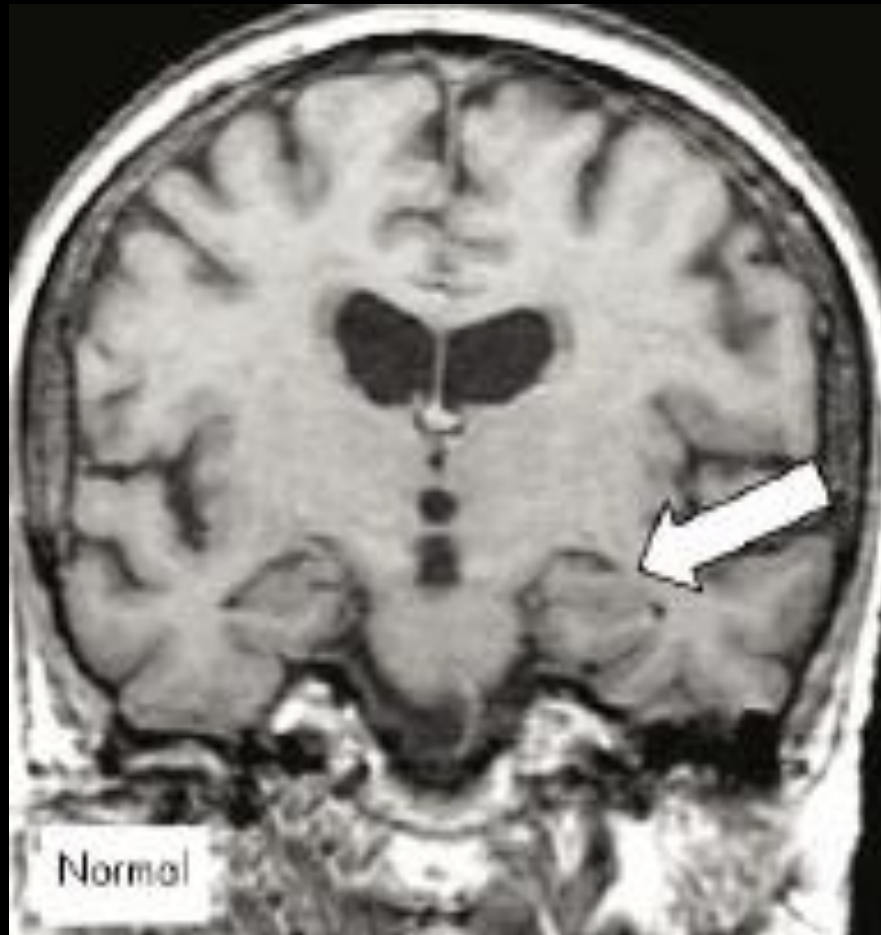
A Specific clinical phenotype

- Presence of an early and significant episodic memory impairment (isolated or associated with other cognitive or behavioural changes that are suggestive of a mild cognitive impairment or of a dementia syndrome) that includes the following features:
 - Gradual and progressive change in memory function reported by patient or informant over more than 6 months
 - Objective evidence of an amnesic syndrome of the hippocampal type,* based on significantly impaired performance on an episodic memory test with established specificity for AD, such as cued recall with control of encoding test

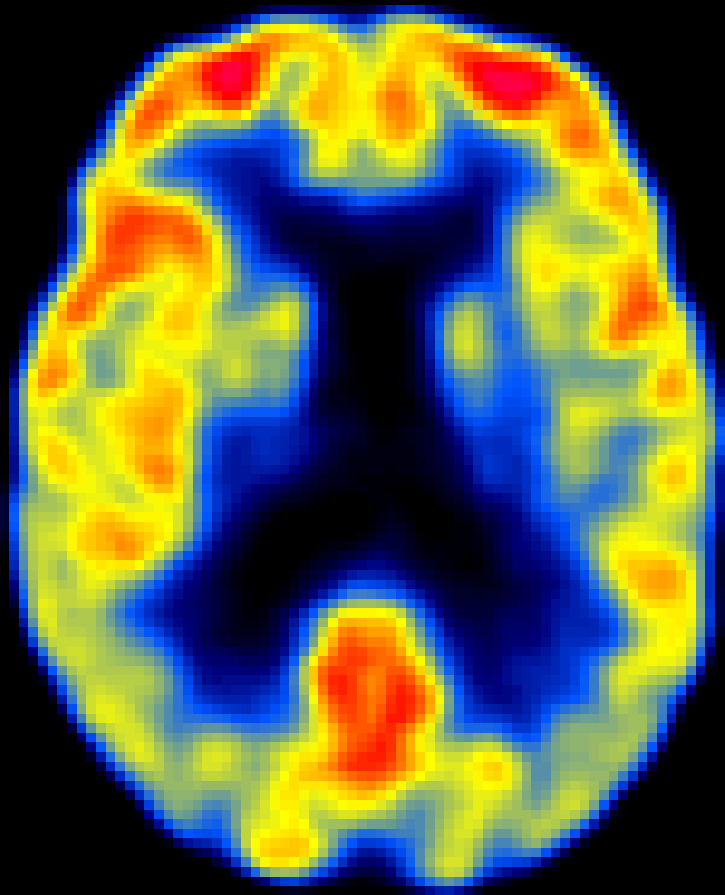
B In-vivo evidence of Alzheimer's pathology (one of the following)

- Decreased $A\beta_{1-42}$ together with increased T-tau or P-tau in CSF
- Increased tracer retention on amyloid PET
- AD autosomal dominant mutation present (in *PSEN1*, *PSEN2*, or *APP*)

A medialis temporalis lebeny atrophiája Alzheimer-kórban

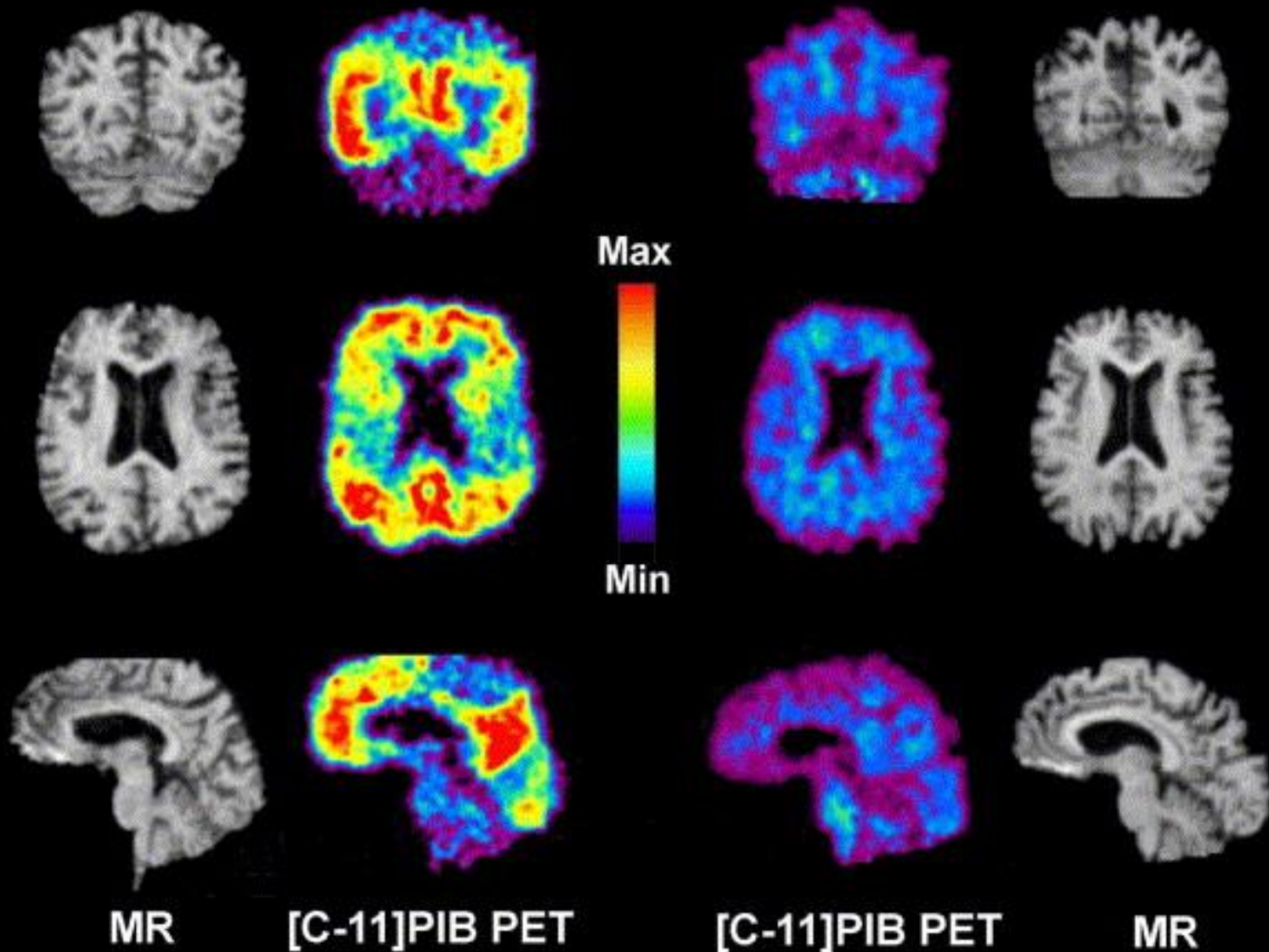

Alzheimer-kór Dg PET

AD

Control

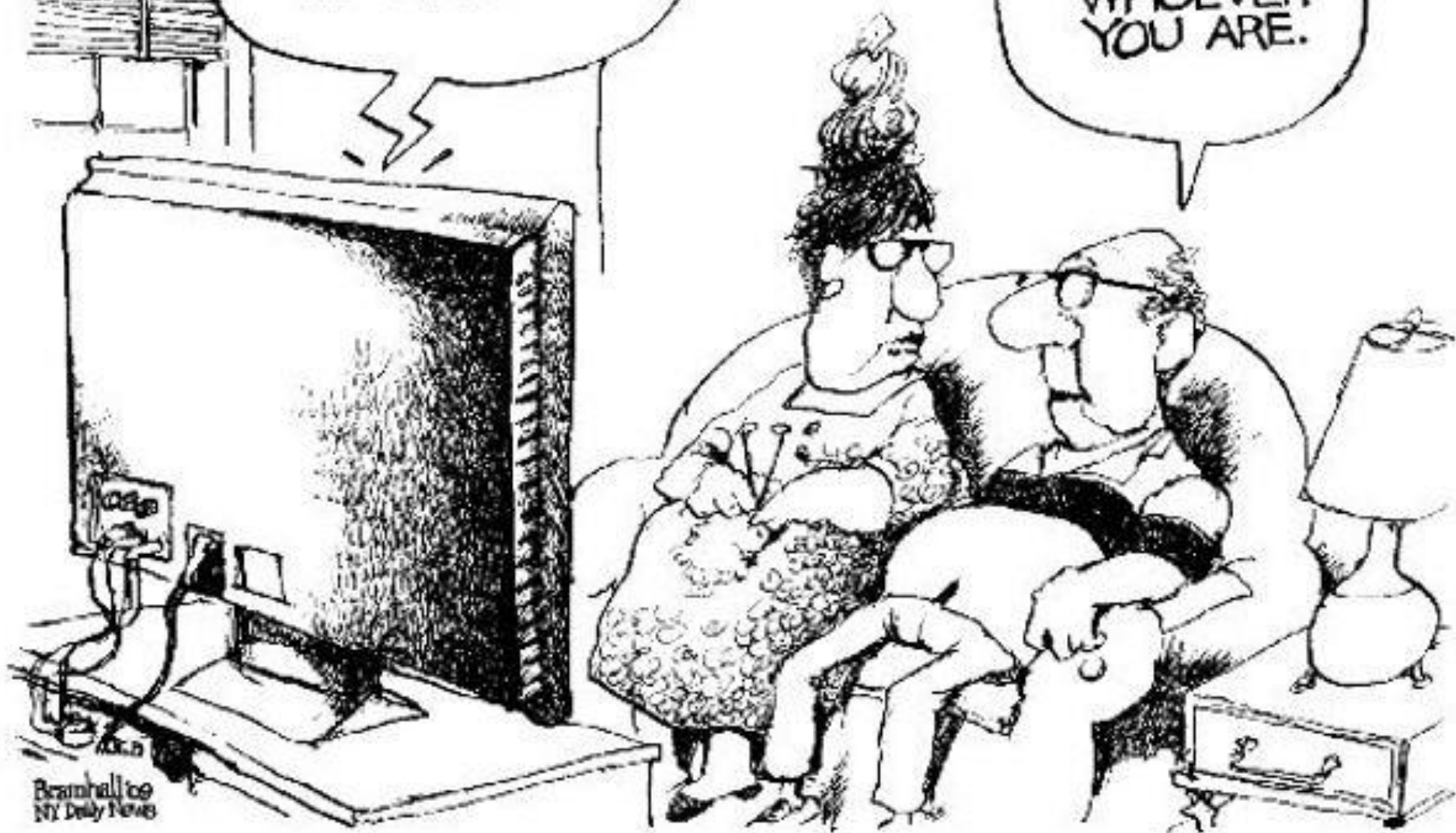
University of Pittsburgh
PET Amyloid Imaging Group

Kockázati/Védő faktorok Alzheimer-kórban

- Életkor
- Női nem
- Apolipoprotein E $\epsilon 4$
- Cerebrovascularis betegségek
- Hypertonia
- Diabetes mellitus
- Hypercholesterinaemia
- Hyperhomocysteinaemia
- Dohányzás
- Depressio
- Családi anamnesis
- Anyai életkor > 40 years
- Koponyatrauma (eszméletvesztéssel)
- Hallásromlás
- Hypothyreosis az anamnesisben
- Iskolázottság
- Rendszeres fizikai aktivitás
- Alkoholfogyasztás
- „Mediterrán” diéta
- Vérnyomáscsökkentők
- Sztatinok
- NSAID-k
- Ösztogén?

A NEW STUDY
SAYS DRINKING
PREVENTS
ALZHEIMER'S.

GET ME
A BEER,
WHOEVER
YOU ARE.

http://news.bbc.co.uk/1/hi/wales/south_west/7218103.stm

Under-treatment of AD in Europe

Country	Estimated no. of AD patients (60% of all dementia cases)	No. of patients treated according to IMS 2Q 2004	Estimated percentage of patients treated
Austria	58,282	19,042	32
Belgium	77,633	23,274	30
Czech Republic	58,838	5,132	9
France	454,937	233,673	50
Germany	619,781	160,128	26
Greece	78,769	76,542	97
Hungary	54,368	1,493	3
Italy	431,523	76,350	18
Netherlands	98,946	7,917	8
Poland	187,127	30,377	16
Portugal	62,214	20,405	33
Spain	293,374	118,133	40
Sweden	78,986	37,122	47
Switzerland	52,982	14,581	28
United Kingdom	444,637	78,816	18

Az Alzheimer-kór tüneti terápiája

Enyhe AD

ChEi

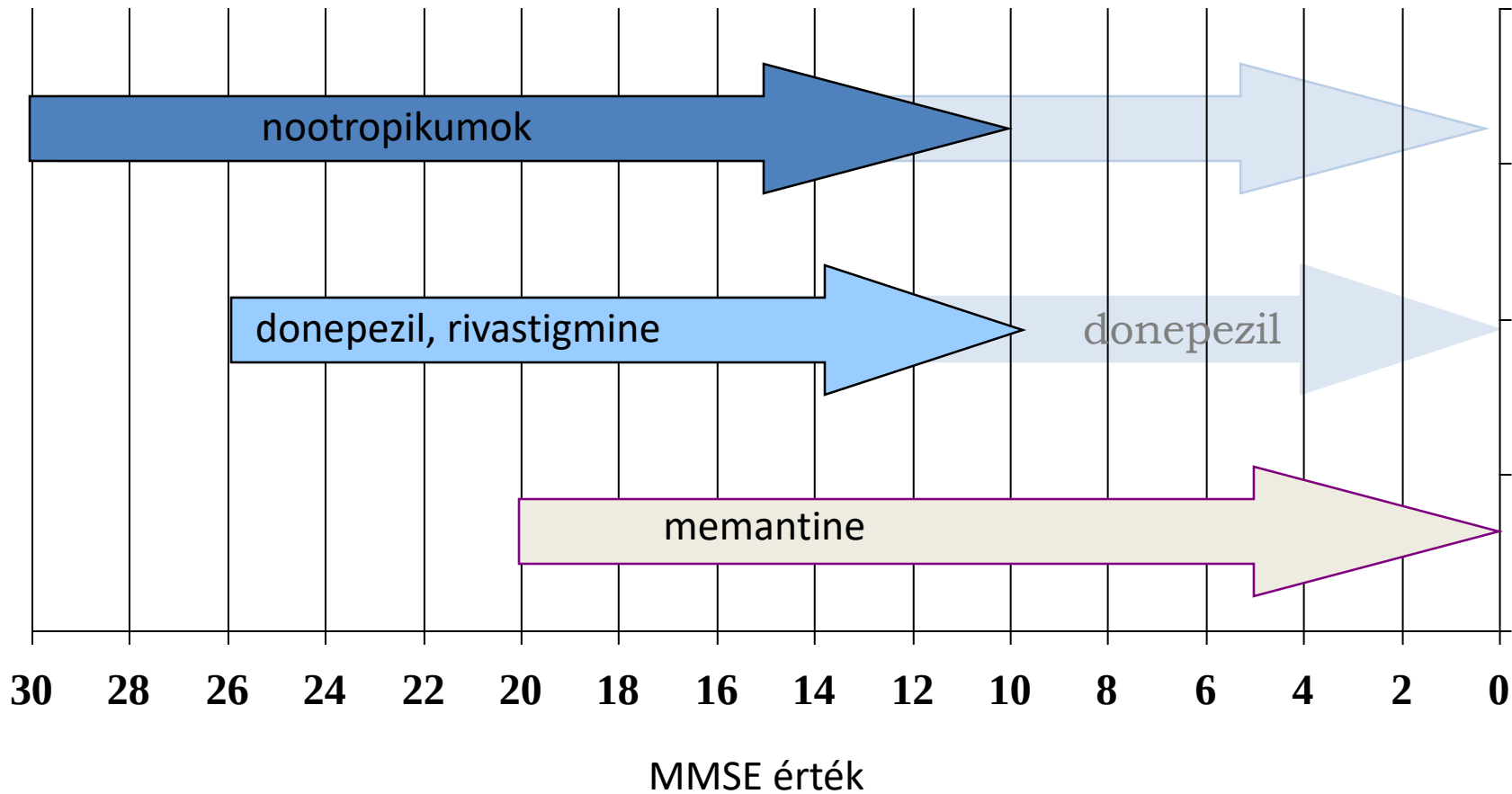
Mérsékelt AD

Súlyos AD

NMDAaaa

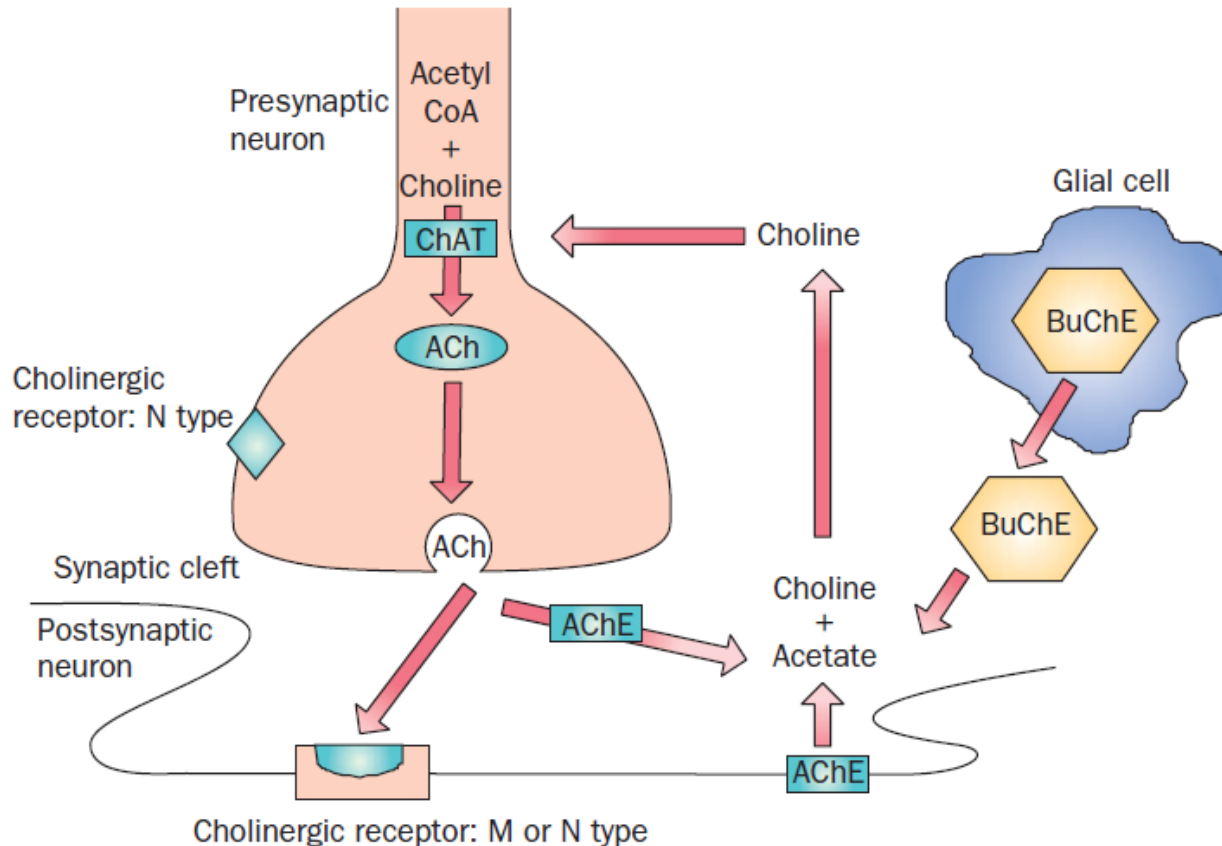
Az Alzheimer-kór kognitív tüneteinek gyógyszeres kezelése

A dementia kognitív tünetek gyógyszeres kezelése: nootropikumok SPC indikációk Magyarországon

	Vaszkuláris	Alzheimer
Gingko biloba	+	+
nicergoline	+	+
piracetam	+	-
vinpocetin	+	-

Az acetil-kolin agyi metabolizmusa

Patogenezis

Neurofibrilláris köteg

Tau

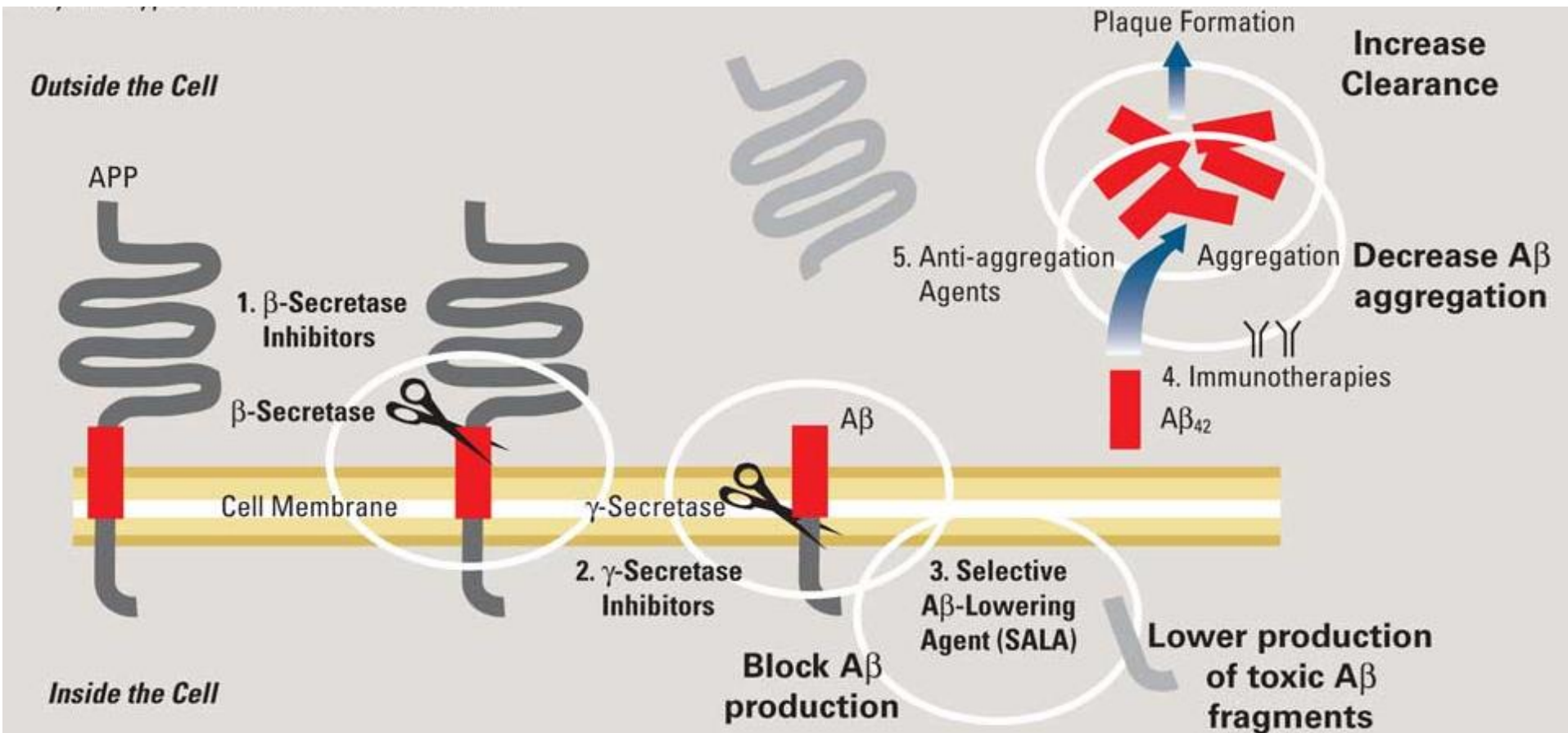
Baptizmus

Taoizmus

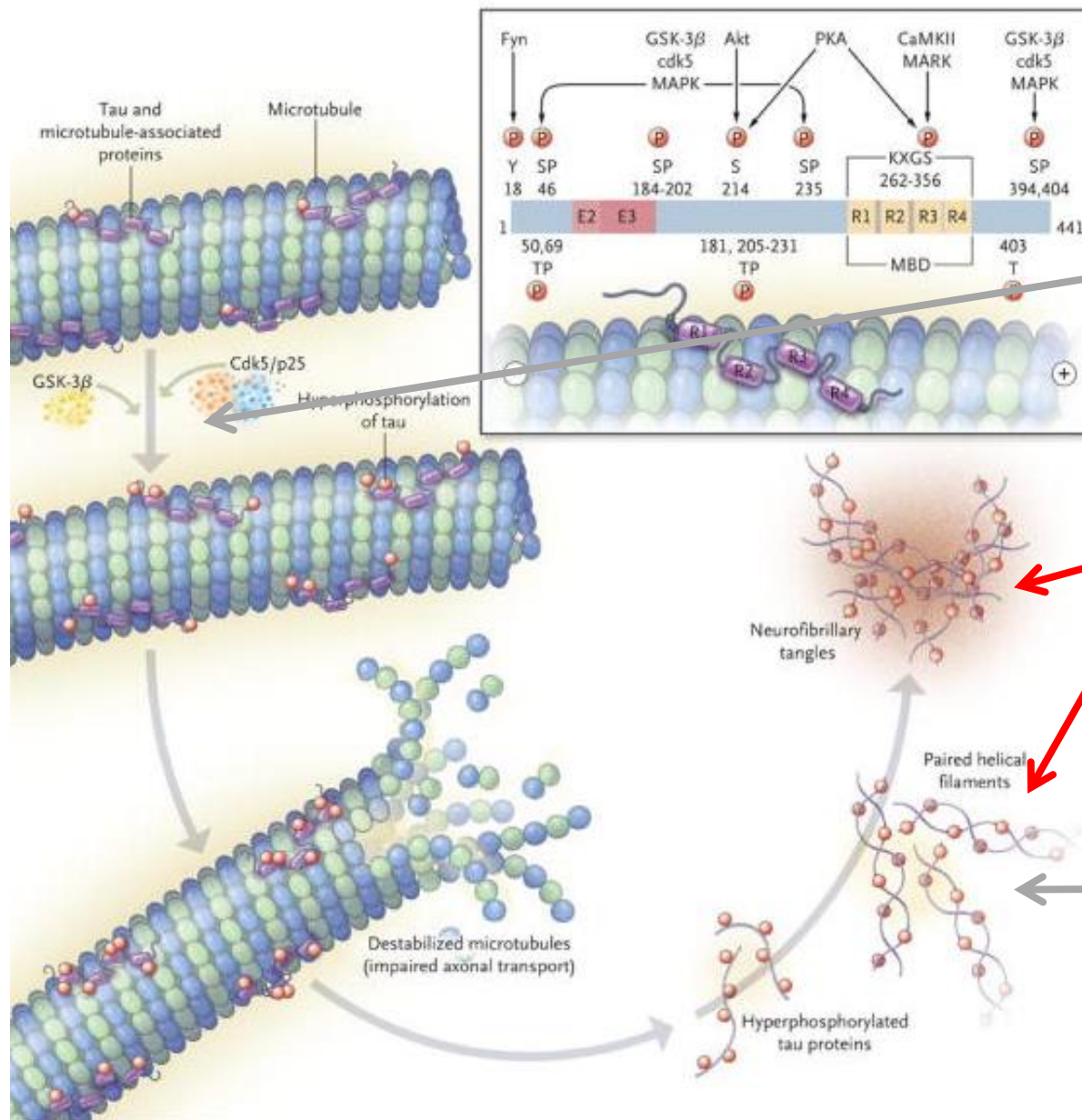
Senilis plakk
β-amyloid peptid

Amyloid alapú terápiás lehetőségek Alzheimer-kórban

Tau-alapú terápiás lehetőségek

Foszforiláz-kináz gátlók

Glikogén-szintáz-kináz 3 gátlók:

Lítium
Valproát
NP-12

Tau-immunterápia

Tau aggregáció gátlók

metilénkék (rember)
nikotinamid
Davenutide

Mikor kell Alzheimer-kórra gondolni?

Think, think, think.

Mikor kell Alzheimer-kórra gondolni?

Think, think, think.

Mikor kell Alzheimer-kórra gondolni?

Az AK 10 gyanújele ^{1-3.}

Mindennapi aktivitást zavaró memóriazavar

Újabban megtanult információk felejtése
Fontos dátumok, események elfelejtése
Újra és újra ugyanannak megkérdezése
„Cetlizés” szokásos dolgokban

A tervezés és a problémamegoldás nehézségei

Számokkal dolgozni nehezebb.
Nehézségek szokott receptek követésében.
Pénzügyek , havi számlák problémái.
Feladatok korábbanál nehezebbek, tovább tartanak.

Szokásos feladatok nehézségei

Szokásos útvonallal nehézségek
Gondok ol jól ismert társasjátékok szabályaival

Az AK 10 gyanújele ^{4-6.}

Zavar a tájékozódásban (térben, időben)

Vizuális információk feldolgozásának zavara

Olvasási nehézségek (jó szemüveg ellenére)

Távolságbecslés zavara

Szín- és kontrasztfelismerési zavarok

Nyelvi problémák

Az AK 10 gyanújele ⁷⁻¹⁰

Tárgyak „elpakolása”

Szokatlan helyek

Gyanúsítgatások emiatt

Ítélnőképesség zavara

„mennyibe kerül egy autó?”

Érdektelenné válás

Munka, hobbi, társasági élet, higénia

Hangulat- vagy személyiségváltozás

A Lewy-testes dementia McKeith-kritériumai

- Centrális kritérium

Dementia

- Alapkritérium

Fluktuáció a kognitív funkciókban,
különösen a figyelemben és az
éberségben

Vizuális hallucinációk

Parkinson-szindróma

REM-alvászavar betegség

A Lewy-testes dementia McKeith-kritériumai

- Szuggesztív kritériumok

Neuroleptikus érzékenység (kifejezett)

SPECT/PET: alacsony dopamin
transzporter uptake a basalis
ganglionokban

A frontotemporalis dementia (FTD)

- Prevalencia:?
3.6-15/100.000
- A második leggyakoribb degeneratív dementia 65 éves életkor alatt
- 45-65 éves kor között a leggyakoribb
- F/M=1 / 1
- 30-45% familiáris forma

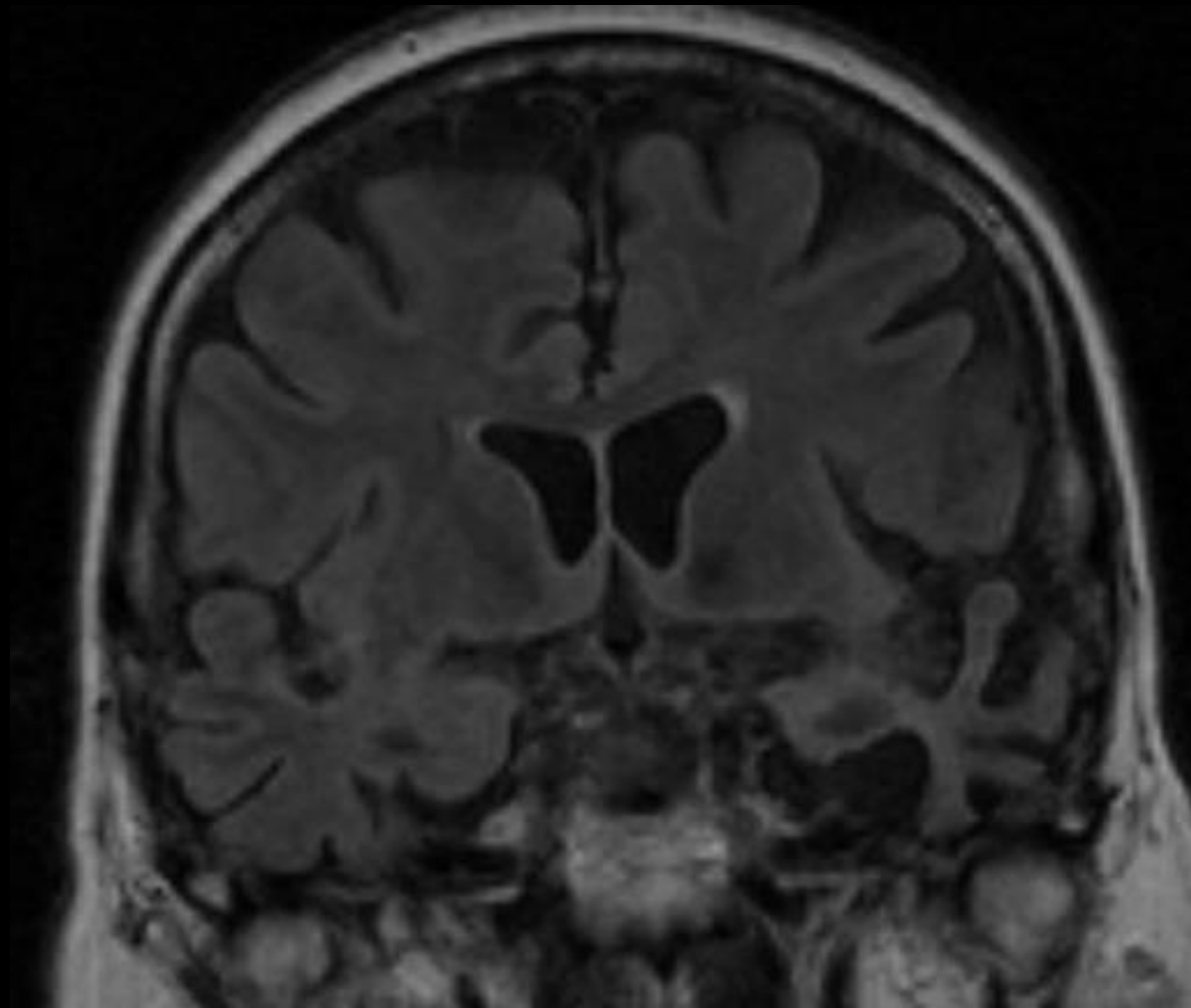
A frontotemporalis dementia (FTD)

- Harmadik leggyakoribb forma az AD, DLB után
- Frontalis és temporalis lebenyek működészavara, amely lehet aszimmetrikus.
- Három klinikai syndroma:

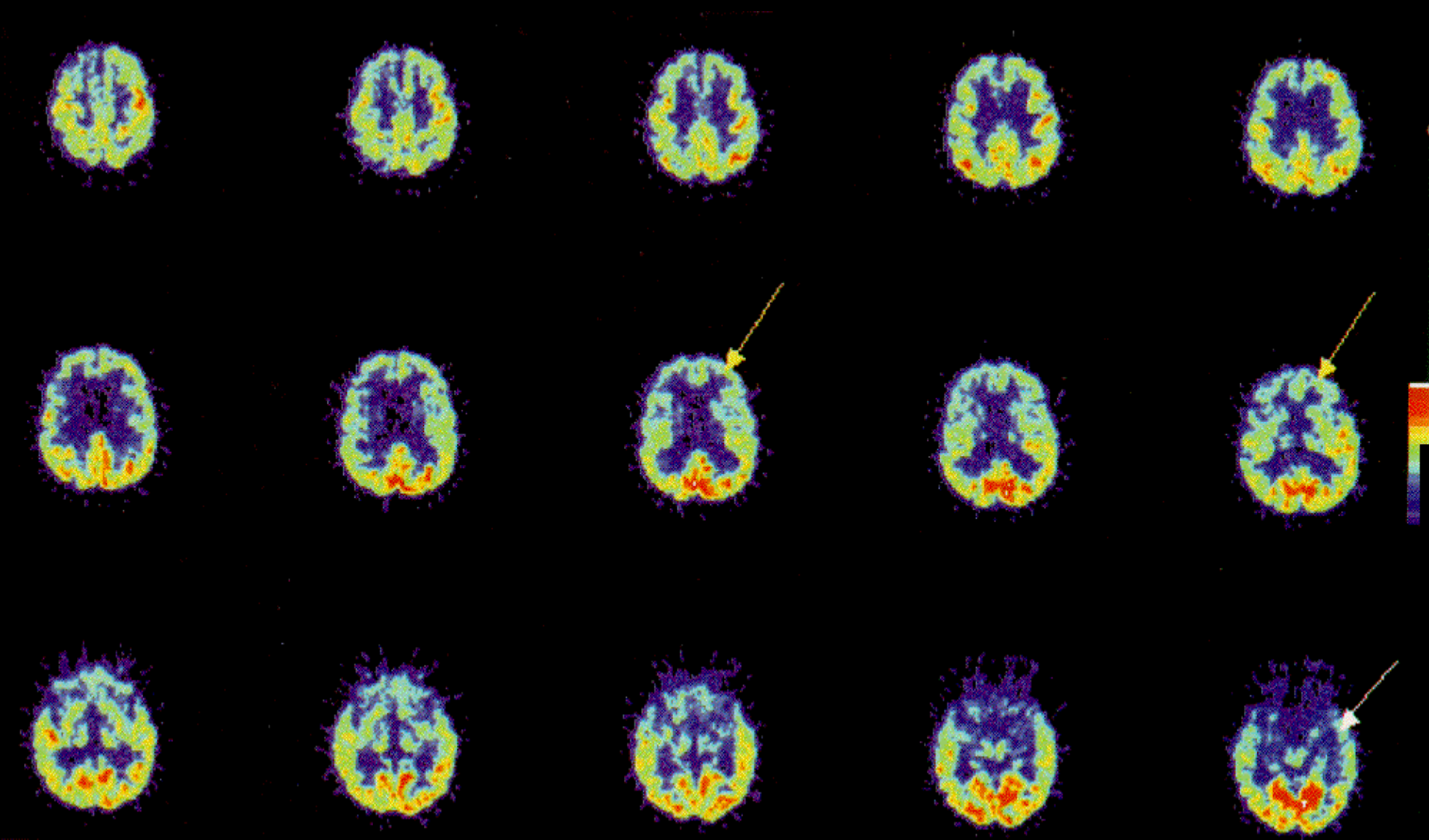
Magatartási variáns FTD (bvFTD)

Primer progresszív aphasia

- Non-fluens variáns (nfvPPA)
- Semanticus variáns (svPPA)
- Logopeniás variáns (lvPPA)

FTD-PET

Gondozás

„Caring the caregiver”

- A gondozók között (azonos tulajdonságú kontrollokkal összehasonlítva):
- 46%–al több az orvosi vizitek száma
- 71%–al több a felírt gyógyszerek mennyisége
- Magasabb a vérnyomásuk
- Fokozott a véralvadékonyságuk
- Magasabb a szérum noradrenalin szintjük

Alzheimer Europe

Dementia

Living with dementia

Policy

Ethics

Research

Conferences

News

Publications

Welcome

Living with dementia

COVID-19

COVID-19 and intellectual disabilities

COVID-19 and intellectual disabilities

COVID-19

Inclusion Europe

- <https://www.inclusion-europe.eu/coronavirus-pandemic/#1584977060705-c6e1b590-6bc2>

National Down Syndrome Society (US)

- <https://www.ndss.org/wp-content/uploads/2020/03/2020-COVID19-DS-QA-Expanded-03-27-FINAL.pdf>

National Task Force on Intellectual Disabilities and Dementia Practices

- https://2e626e23-9885-43be-a9e4-d60d120ed14f.filesusr.com/ugd/c53c74_44d4bd198edc4c2d80c992255ed22e14.pdf

MORE ABOUT

COVID-19

1. Information for people living with dementia
2. Advice for caregivers and families
3. Information for minority ethnic groups
4. COVID-19 and intellectual disabilities
5. COVID-19 in numbers: epidemiology
6. COVID-19 and Ethics
7. Global resources
8. European Union resources
9. National resources
10. General and scientific resources
11. Mental health resources

REGISTER NOW!

Alzheimer Europe Conference

DONATE NOW!

Help us make dementia a priority

Köszönöm a figyelmet!

